

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 8/2019

ISSN 1731-030X

W numerze:

Aneta Łazarska

Ochrona podczas zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle art. 821¹ k.p.c.)

Ireneusz Kunicki

Wyłączenie komornika sądowego.
Komentarz do art. 763² k.p.c. dodanego ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. zw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Prof. dr Elena Borisova

Prof. zw. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. zw. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. nadzw. dr hab. Izabella Gil

Dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2019

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przeglاد

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 **Ochrona podczas zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle art. 821¹ k.p.c.)**
Protection Against the Suspension of Enforcement Proceedings with Respect to the Right of a Debtor to a Bank Account, Remuneration, and Other Regular Benefits (Comments on art. 821¹ of the Code of Civil Procedures)
dr hab. Aneta Łazarska, sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie; adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego WPiA Uczelni Łazarskiego
- 23 **Zarzut spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.) – konsekwencje dla wykładni przepisów o potrąceniu w procesie cywilnym**
Complaint of Performance as the Basis for the Anti-Enforcement Suit (Art. 840 § 1(2) *in fine* of the Code of Civil Procedures) – Consequences for the Construction of Regulations on Off-Set in a Civil Process
dr Arkadiusz Sadza, asesor sądowy w Sądzie Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie

KOMENTARZE

- 49 **Wyłączenie komornika sądowego. Komentarz do art. 763² k.p.c. dodanego ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**
Excluding a Bailiff. Comment on Art. 763² Code of Civil Procedures Added with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

SPRAWOZDANIA

- 73 **Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy” – Warszawa, 31 maja 2019 r.**
Report on the Polish Academic Conference ‘Court Enforcement Procedures. New Challenges and Perspectives’, Warsaw, 31st of May 2019
Joanna Biernacka (Stempień), doktorantka w Katedrze Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Gdańskiego; komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie

**STRESZCZENIE Ochrona podczas zawieszenia
postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa
dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia
i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle
art. 821¹ k.p.c.)**

Przepis art. 821¹ k.p.c. został wprowadzony do Kodeksu postępowania cywilnego ustawą o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z dnia 16 września 2011 r., która weszła w życie dnia 3 maja 2012 r. Przepis ten miał na celu uregulowanie sytuacji powstałej w razie zawieszenia postępowania egzekucyjnego skierowanego do wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych.

Zgodnie z art. 821¹ k.p.c., jeżeli egzekucja została skierowana do rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych, sąd na wniosek dłużnika może określić kwotę, jaką dłużnik ma prawo pobierać w okresie zawieszenia postępowania w celu zaspokajania bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, jaką dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, wierzycielowi przysługuje zażalenie.

Z przepisu art. 821¹ k.p.c. wynika, że ma on zastosowanie w odniesieniu do egzekucji ze świadczeń okresowych (periodycznych) przypadających dłużnikowi, których funkcją jest zapewnienie dłużnikowi bieżącego utrzymania. Przede wszystkim dotyczy egzekucji z wynagrodzenia za pracę, uregulowanej w art. 880 i n. k.p.c.

Na postanowienie sądu określające kwotę, którą dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, niestety tylko wierzycielowi przysługuje zażalenie.

Z pewnością wzmocnieniem ochrony dłużnika, jak też gwarancją równouprawnienia stron byłoby przyznanie również dłużnikowi prawa do kwestionowania rozstrzygnięcia sądu w drodze zażalenia. W obecnym stanie prawnym jest to niemożliwe wobec braku wyraźnej podstawy normatywnej. Celowe byłoby jednak, aby ustawodawca rozważył przyznanie także dłużnikowi uprawnienia do zaskarżenia takiego postanowienia. Jeśli jednak wolą ustawodawcy jest ograniczenie prawa dłużnika do kontroli instancyjnej takiego postanowienia, to powinien wskazać ważne racje, które stoją za taką decyzją. Niewątpliwie dłużnik może mieć nawet w przypadku postanowienia o zezwoleniu na pobieranie określonych kwot z wynagrodzenia interes w zaskarżeniu orzeczenia sądu, gdy na przykład

sąd zezwolił na wypłatę, ale nieproporcjonalnie niskiej kwoty. Analogicznie, jeśli sąd oddali wniosek, dłużnik powinien mieć również zagwarantowane prawo do obrony. Te same racje aksjologiczne, które przemawiały za wprowadzeniem tej instytucji, uzasadniają także poddanie tych decyzji kontroli odwoławczej, co należy postulować de lege ferenda.

Słowa kluczowe: *zawieszenie postępowania, egzekucja z wynagrodzenia za pracę i innych praw majątkowych, skutki zajęcia, równouprawnienie, rzetelne postępowanie egzekucyjne*

SUMMARY Protection Against the Suspension of Enforcement Proceedings with Respect to the Right of a Debtor to a Bank Account, Remuneration, and Other Regular Benefits (Comments on art. 821¹ of the Code of Civil Procedures)

The regulation of art. 821¹ of the Code of Civil Procedures has been introduced with the Act on the Amendment to the Code 16th of September 2011, which came into effect on 3rd of May 2012. The regulation was aimed at regulating the situation that originates as a result of suspending enforcement proceedings from salary or other property rights held by a debtor due to regular benefits.

Pursuant to art. 821¹ of the Code of Civil Procedures, if enforcement is conducted against a bank account, salary or other property rights held by a debtor due to regular benefits, the court may, upon request of a debtor, determine an amount which a debtor has the right to collect in the period of setting aside the procedure in order to fulfil his on-going needs. A creditor may file a complaint against a decision of a court that determines the amount that may be collected by a debtor in order to fulfil his on-going needs.

According to art. 821¹ of the Code of Civil Procedures, it applies to enforcement from regular benefits due to a debtor, whose function is to provide a debtor with on-going maintenance. It concerns primarily enforcement from salary, which is governed by art. 880 at seq. of the Code of Civil Procedures.

Unfortunately, only a creditor may file a complaint against a decision of a court that determines an amount a debtor may collect to fulfil his on-going needs.

It would certainly strengthen the protection of a debtor and guarantee the equality of parties before the law if also a debtor was given the right to question a resolution of a court with a complaint. In the present legal status this is not possible, due to the lack of an explicit normative basis. However, it would be reasonable for the legislator to consider granting the right to complain against such a decision also to a debtor. However, if the intention of the legislator is to limit the right of a debtor to the instance control of such a decision, the legislator should indicate important reasons behind such a decision. There is no doubt that a debtor, even if a decision is issued to permit the collection of specified amounts from remuneration, may have an interest in filing a complaint against the decision of a court, for example, if a court allows a payment, but of a disproportionately low value. By analogy, if a court dismisses an application, a debtor should be guaranteed the right to defence as well. The same axiological reasons that justified the introduction of this institution also justify that such decisions should be subject to control in appeal, which is to be postulated de lege ferenda.

Keywords: *setting aside proceedings, execution from salary and other property rights, consequences of seizure, equality before the law, reliable execution procedure*

Ochrona podczas zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle art. 821¹ k.p.c.)

I. Wprowadzenie

Kodeks postępowania cywilnego, urzeczywistniając zasadę humanitaryzmu, przewiduje kilka mechanizmów ochronnych dłużnika w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego jest jednym ze sposobów wstrzymania biegu tego postępowania i ma miejsce, gdy w jego toku wystąpią przeszkody o charakterze przemijającym lub usuwalnym uniemożliwiające jego dalsze

prowadzenie albo gdy będą za tym przemawiały względy celowości lub wystąpią przeszkody o charakterze trwałym¹.

Postępowanie egzekucyjne przewiduje różne przypadki zawieszenia postępowania. Może ono nastąpić z mocy ustawy lub z mocy postanowienia organu egzekucyjnego (z urzędu, jak też na wniosek wierzyciela lub dłużnika). Zgodnie z art. 818 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, organ egzekucyjny zawiesza postępowanie z urzędu, jeżeli się okaże, że wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności procesowej ani przedstawiciela ustawowego. Postępowanie egzekucyjne może zostać fakultatywnie zawieszone na wniosek w całości lub w części, jeżeli wniesiono skargę na czynność komornika albo zażalenie na postanowienie sądu (art. 821 k.p.c.). Ponadto, zgodnie z art. 820³ § 1 k.p.c., komornik zawiesza na wniosek dłużnika postępowanie prowadzone na podstawie tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku zaocznego, nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, upominawczym albo elektronicznym postępowaniu upominawczym, jeżeli dłużnik przedstawi zaświadczenie określone w art. 139 § 5 k.p.c., z którego wynika, że wyrok zaoczny lub nakaz zapłaty został doręczony pod inny adres niż miejsce zamieszkania dłużnika ustalone w postępowaniu egzekucyjnym. Stosownie do art. 820³ § 3 k.p.c., zawieszenie postępowania egzekucyjnego w przypadku, o którym mowa w art. 820³ § 1 k.p.c., nie wyłącza możliwości podejmowania przez komornika czynności mających na celu wykonanie w przyszłości tytułu wykonawczego, w tym zajęcia majątku dłużnika.

W okresie zawieszenia postępowania mamy do czynienia ze wstrzymaniem biegu postępowania. W doktrynie słusznie się przyjmuje, że do regulacji skutków zawieszenia postępowania należy odpowiednio

¹ A. Laskowska, *Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych*, Lex online 2009, rozdz. 4.3 (dostęp: 18.12.2018); Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Lex online (dostęp: 18.12.2018). J. Kot, *Zawieszenie postępowania egzekucyjnego*, NP 1980, nr 4, s. 36; E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 120 i n.; S. Dalka, *Skutki zawieszenia postępowania egzekucyjnego*, PES 1996, nr 15, s. 5 i n.

stosować przepisy dotyczące zawieszenia postępowania zawarte w książce pierwszej części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego². Odpowiednio, z mocy art. 179 § 3 k.p.c., podczas zawieszenia postępowania organ nie podejmuje żadnych czynności, z wyjątkiem tych, które mają na celu podjęcie postępowania. Zgodnie z art. 821 § 2 k.p.c., jeżeli dłużnik zabezpieczy spełnienie swego obowiązku, sąd może uchylić dokonane czynności egzekucyjne, z wyjątkiem zajęcia. W sytuacji zajęcia nie dochodzi do uchylenia skutków zajęcia danego składnika majątku³, gdy przykładowo dotyczy to zajęcia wynagrodzenia za pracę czy innych świadczeń okresowych pobieranych przez dłużnika. Powstaje wówczas problem ochrony praw dłużnika, bowiem z jednej strony postępowanie egzekucyjne jest zawieszone, a z drugiej – dłużnik powinien mieć zapewnione środki dla minimalnej egzystencji.

Te konsekwencje zawieszenia postępowania, szczególnie w razie egzekucji skierowanej do rachunku bankowego, świadczeń o charakterze okresowym, zwłaszcza wynagrodzenia za pracę stanowiącego przecież podstawę egzystencji, mogą być dla dłużnika bardzo niekorzystne. Nie wyklucza się też, że zawieszenie postępowania egzekucyjnego niekiedy może trwać przez dłuższy czas, a wtedy kwoty wolne od zajęcia mogą się okazać niewystarczające do zapewnienia utrzymania dłużnika.

2. Zwolnienie spod egzekucji

Artykuł 833 k.p.c. statuuje mechanizm ochronny dla dłużnika. Wypłacane dłużnikowi świadczenia pieniężne, w zależności od tytułu i rodzaju świadczenia, podlegają ograniczeniu z uwagi na potrzebę zapewnienia dłużnikowi minimum niezbędnego do egzystencji.

Pracownikowi została zagwarantowana minimalna kwota, która jest wolna od potrąceń. Zgodnie z art. 87¹ Kodeksu pracy, wolna od wszelkich

² S. Dalka, *Skutki zawieszenia...*, op. cit., s. 7 i n.

³ O. Marcewicz, *Komentarz do art. 821¹ Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex online (dostęp: 14.05.2018).

potrącen jest kwota wynagrodzenia za pracę w wysokości: 1) minimalnego wynagrodzenia za pracę, przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych – przy potrącaniu sum egzekwowanych na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne; 2) 75% wynagrodzenia przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych – przy potrącaniu zaliczek pieniężnych udzielonych pracownikowi; 3) 90% wynagrodzenia przysługującego pracownikom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, po odliczeniu składek na ubezpieczenia społeczne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych – przy potrącaniu kar pieniężnych. W przypadku gdy pracownik jest zatrudniony w niepełnym wymiarze czasu pracy, powyższe kwoty ulegają zmniejszeniu proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy.

Analogicznej ochronie, zgodnie z art. 833 § 2 k.p.c., podlegają inne świadczenia okresowe, które pełnią podobną rolę jak wynagrodzenie za pracę, będąc podstawą egzystencji dłużnika i dając mu środki do utrzymania. Następną grupą dochodów, o których mowa w art. 833 § 4 k.p.c., są emerytury i renty.

3. Skutki zajęcia w okresie zawieszenia postępowania

Zawieszenie postępowania, jak już wskazano, polega na tym, że postępowanie egzekucyjne jest wstrzymane, a czynności dokonane przed zawieszeniem postępowania, jak i w jego toku pozostają w mocy. Jednakże na podstawie art. 821 § 2 k.p.c. sąd może uchylić dokonane czynności egzekucyjne, z wyjątkiem zajęcia, jeśli dłużnik zabezpieczy spełnienie swojego obowiązku⁴. W okresie zawieszenia postępowania nie są

⁴ A. Laskowska, *Zawieszenie sądowego postępowania...*, *op. cit.*

jednak uchylone skutki samego zajęcia wynagrodzenia za pracę czy innych świadczeń okresowych⁵.

Należy zatem podkreślić, iż trafnie wskazuje się w doktrynie, że sumy przypadające z zajętej wierzytelności w dalszym ciągu podlegają przekazaniu komornikowi. Komornik nie przekazuje ich jednak wierzycielowi, lecz składa na rachunek depozytowy Ministra Finansów, na zabezpieczenie roszczenia egzekwowanego w postępowaniu, które zostało zawieszone⁶. W ten sposób ustawodawca w pełni daje prymat ochronie interesów wierzyciela.

4. Ochrona dłużnika w okresie zawieszenia postępowania

Szczególną ochronę praw dłużnika przewiduje art. 821¹ k.p.c. Przepis ten został wprowadzony do Kodeksu postępowania cywilnego ustawą o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z dnia 16 września 2011 r., która weszła w życie dnia 3 maja 2012 r. Miała ona na celu uregulowanie sytuacji powstałej w razie zawieszenia postępowania egzekucyjnego skierowanego do wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych⁷.

W doktrynie podkreśla się, że postanowienia o zawieszeniu postępowania, przede wszystkim wydane w celu zabezpieczenia powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 k.p.c. (art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.), na wniosek dłużnika, gdy istnieje wykonalne orzeczenie uzasadniające zawieszenie postępowania (art. 820 zd. 2 k.p.c.), lub w razie złożenia skargi na czynności komornika albo zażalenia na postanowienie sądu (art. 821 § 1 k.p.c.), zapadają w wyniku uprawdopodobnienia bezpodstawności

⁵ O. Marcewicz, *Komentarz do art. 821¹...*, *op. cit.*; M. Brulińska, *Komentarz do art. 821 k.p.c.*, Lex online (dostęp: 18.12.2018).

⁶ J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz do art. 730–1088*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2015, s. 897; S. Dalka, *Skutki zawieszenia...*, *op. cit.*, s. 11 i n.

⁷ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z dnia 16 września 2011 r. (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381).

lub wadliwości egzekucji. Z tego względu wprowadzenie wyżej wymienionego przepisu należy ocenić pozytywnie, gdyż omawiana regulacja pozwala na złagodzenie skutków zawieszenia postępowania, polegających na utrzymaniu w mocy uprzednio dokonanych czynności egzekucyjnych⁸.

Ratio legis tej regulacji polegało niewątpliwie na wzmocnieniu ochrony dłużnika. Jak trafnie wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej z dnia 16 września 2011 r., utrzymywanie w pełnej rozciągłości skutków zajęcia przez cały czas trwania zawieszenia może wykraczać w konkretnym wypadku poza cel egzekucji. Projektowany przepis miał więc stworzyć elastyczne ramy dla podjęcia przez sąd odpowiedniej decyzji⁹.

Skutki prawne zajęcia, mimo zawieszenia postępowania, trwają zatem w takim przypadku nadal, co w odniesieniu do zajęcia wynagrodzenia za pracę albo prawa, z którym związane jest świadczenie okresowe, pociąga za sobą dotkliwe skutki dla dłużnika – pozbawia go środków utrzymania¹⁰. Są sytuacje, gdy tak istotna ingerencja w sytuację życiową nie znajduje uzasadnienia aksjologicznego.

5. Zakres przedmiotowy ochrony dłużnika

Zgodnie z art. 821¹ k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2018 r., jeżeli egzekucja została skierowana do wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych, sąd na wniosek dłużnika może określić kwotę, jaką dłużnik ma prawo pobierać w okresie zawieszenia postępowania w celu zaspokajania swoich bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, którą dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, wierzycielowi przysługuje zażalenie. Wskutek

⁸ K. Golinowska, *Komentarz do art. 758–1088 k.p.c.* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015, s. 426.

⁹ Uzasadnienie do projektu zmian do Kodeksu postępowania cywilnego, druk sejmowy nr 4332, Sejm RP VI kadencji, s. 36 (dokument dostępny na stronie internetowej: www.sejm.gov.pl; dostęp: 18.12.2018).

¹⁰ *Ibidem*.

zmiany z dniem 1 stycznia 2019 r. na mocy ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych¹¹ przepis otrzymał następujące brzmienie: jeżeli egzekucja została skierowana do rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych, sąd na wniosek dłużnika może określić kwotę, jaką dłużnik może pobierać w okresie zawieszenia postępowania w celu zaspokajania bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, którą dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, wierzycielowi służy zażalenie.

Z przepisu art. 821¹ wynika, że ma on zastosowanie w odniesieniu do egzekucji ze świadczeń okresowych (periodycznych) przypadających dłużnikowi, których funkcją jest zapewnienie dłużnikowi bieżącego utrzymania. Przede wszystkim dotyczy egzekucji z wynagrodzenia za pracę uregulowanej w art. 880 i n. k.p.c. Bez znaczenia jest sam tytuł prawny, z jakiego świadczenia te wynikają, lecz istotny jest cel świadczenia oraz jego okresowy charakter. Oprócz wynagrodzenia za pracę będą to zatem emerytury, renty, należności ze stałych umów zleceń, umów o dzieło, jeżeli są płatne okresowo, w powtarzających się terminach¹². Do istotnego rozszerzenia zakresu stosowania komentowanego przepisu doszło mocą wspomnianej ostatniej nowelizacji poprzez objęcie jego dyspozycją również egzekucji skierowanej do rachunków bankowych (art. 889 i n. k.p.c.). Ustawodawca dostrzegł, że w przypadku zawieszenia postępowania, w toku którego doszło do zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego również może dojść do niekorzystnych następstw w związku z niekiedy długotrwałą blokadą rachunku, będącą konsekwencją zawieszenia postępowania egzekucyjnego po jego zajęciu¹³.

Przepis ten nie ma zastosowania do świadczeń, których celem nie jest zaspokajanie potrzeb życiowych. Nie ma również znaczenia, jaka

¹¹ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771).

¹² J. Jagieła [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 897; H. Ciepla, *Komentarz do art. 821¹ Kodeksu postępowania cywilnego*, Lex online (dostęp: 18.12.2018).

¹³ K. Golinowska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 750–1217 k.p.c.*, t. II, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, Leglais (dostęp: 22.05.2019).

jest częstotliwość wypłat tych należności – mogą być one płatne w różnych odstępach czasu, nie tylko miesięcznie¹⁴. W doktrynie podkreśla się, że pojęciu świadczeń powtarzających się, których celem jest zapewnienie utrzymania, należy nadawać szerokie znaczenie. Zaliczenie danego świadczenia do wymienionej grupy świadczeń zależy wyłącznie od ustalenia, czy świadczenie to ma charakter periodyczny (powtarzający się) oraz czy spełnia wyżej wskazany cel. Świadczeniami powtarzającymi się są zatem świadczenia wypłacane dłużnikowi okresowo w powtarzających się odstępach czasu¹⁵.

6. Przesłanki zwolnienia spod egzekucji

Na podstawie przepisu art. 821¹ k.p.c. sąd ma możliwość udzielenia w czasie zawieszenia postępowania zezwolenia na pobieranie przez dłużnika na bieżące potrzeby określonych kwot z rachunku bankowego, zajętego wynagrodzenia albo świadczenia okresowego. Odpowiednie czynności w tej materii inicjuje wniosek dłużnika. Jest on w stanie precyzyjnie przedstawić kalkulację swoich wydatków na zaspokojenie potrzeb życiowych. Oznacza to, że sąd niejako udziela zezwolenia dłużnikowi na pobieranie określonej kwoty lub kwot, aby umożliwić mu zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych.

Omawiany przepis stanowi, iż sąd określa kwotę, którą dłużnik może pobierać na zaspokojenie potrzeb życiowych, czyli tych związanych z utrzymaniem, czynszem, wyżywieniem czy leczeniem. Brakuje jednak podstaw, aby pojęcie zaspokojenia potrzeb życiowych rozciągać na spłatę kredytów czy inne zobowiązania nie dotyczące potrzeb życiowych. Przepis ten ma na celu ochronę dłużnika, jednakże nie kosztem pozbawienia ochrony samego wierzyciela.

Sąd powinien każdorazowo, indywidualnie dokonać rozważenia interesów obu stron postępowania egzekucyjnego. Za niezbędne należy

¹⁴ K. Golinowska, *Komentarz do art. 758–1088...*, *op. cit.*, s. 426.

¹⁵ Wyrok SA w Łodzi z dnia 13 lutego 2014 r., I ACA 1057/13, Legalis.

uznać również uzasadnienie obrazujące koszty związane z aktualnym utrzymaniem dłużnika, z czym wiąże się dołączenie rachunków dokumentujących wysokość bieżących wydatków na ten cel¹⁶.

Orzekając o wysokości kwoty, jaką dłużnik może pobierać w czasie zawieszenia postępowania, sąd powinien określić częstotliwość jej pobierania, w zależności od materialnego, osobistego i rodzinnego statusu dłużnika¹⁷.

Trafnie wskazuje się w doktrynie, że sąd, rozstrzygając wniosek dłużnika o zezwolenie mu na pobieranie określonych kwot z wynagrodzenia za pracę oraz z innych praw, powinien mieć na uwadze przepisy dotyczące ograniczeń egzekucji (np. z wynagrodzenia za pracę, emerytur i rent). Jeżeli zatem dla zaspokojenia bieżących potrzeb dłużnika w całości lub w części wystarczające byłyby sumy niepodlegające zajęciu, sąd powinien wniosek odpowiednio oddalić w całości lub w części¹⁸.

7. Tryb postępowania

O udzieleniu zezwolenia na pobieranie określonych kwot z rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę oraz z innych praw decyduje sąd egzekucyjny miejsca prowadzenia egzekucji. Postanowienie określające kwotę, którą dłużnik może pobierać na zaspokojenie bieżących potrzeb, sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym. Wyznaczenie rozprawy albo wysłuchania stron na posiedzeniu zależy od oceny sądu (art. 766 k.p.c.). Może bowiem zdarzyć się tak, że przedstawione przez dłużnika wyjaśnienia będą wymagały dalszego rozpatrzenia ich przez sąd.

Wydaje się, że dla zapewnienia transparentności postępowania oraz zagwarantowania rzetelnego postępowania egzekucyjnego sąd powinien zawsze wysłuchać argumentów obu stron, a na pewno umożliwić wierzycielowi odniesienie się do wniosku dłużnika. Wysłuchanie

¹⁶ K. Golinowska, *Komentarz do art. 758–1088...*, *op. cit.*, s. 426.

¹⁷ O. Marcewicz, *Komentarz do art. 821¹...*, *op. cit.*

¹⁸ J. Jagieła [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*

wierzyciela może nastąpić przez doręczenie mu wniosku oraz złożenie przez wierzyciela oświadczenia na piśmie (art. 760 k.p.c.).

W postanowieniu sąd określa kwotę, jaką może pobierać dłużnik i przez jaki okres. Jeśli wymaga tego sytuacja osobista dłużnika, nie jest wykluczone wyrażenie zgody na pobranie jednorazowo określonej kwoty, np. na leczenie¹⁹.

W doktrynie dostrzega się, że postanowienie sądu określające kwotę, jaką dłużnik może pobierać na zaspokojenie bieżących potrzeb z zajętego rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw, złożone przez dłużnika **pracodawcy** albo innemu dłużnikowi zajętej wierzytelności, będzie podstawą wypłaty kwot w nim określonych, bez dokonywania jakichkolwiek dodatkowych czynności przez komornika, w szczególności uchylenia zajęcia w zakresie, w jakim wypłaty mają być dokonywane²⁰.

8. Uprawnienia stron do zaskarżenia postanowienia sądu

Zgodnie z ogólną regułą wynikającą z art. 767⁴ § 1 k.p.c., zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym na postanowienie sądu przysługują w wypadkach wskazanych w ustawie. Oznacza to, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego szczegółowo dookreślają, kiedy takie zażalenie jest dopuszczalne²¹. Poza tym zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym można wnieść w sytuacji określonej w art. 394 § 1 k.p.c. Za postanowienia kończące postępowanie egzekucyjne uznaje się te, które kończą całe postępowanie egzekucyjne i po których wydaniu nie może być dokonana żadna czynność egzekucyjna lub postanowienia, które zamykają drogę do ukończenia postępowania egzekucyjnego²².

¹⁹ H. Ciepla, *Komentarz do art. 821¹..., op. cit.*

²⁰ Tak J. Jagieła [w:] *Kodeks..., op. cit.*, s. 897.

²¹ P. Płócienniczak, *Dopuszczalność wniesienia zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2011, nr 5, s. 55.

²² P. Płócienniczak, *Dopuszczalność..., op. cit.*; M. Gajewski, *Zaskarżalność postanowień sądowych rozstrzygających skargę na czynności komornika*, Rejent 2002, nr 1, s. 63 i n.; B. Bładowski, *Dopuszczalność środków zaskarżenia w sprawach egzekucyjnych*, Palestra 2014, nr 5–6, s. 148.

W odniesieniu do omawianych kwestii szczególną regulację zawiera art. 821¹ k.p.c. Postanowienie o zezwoleniu lub odmowie zezwolenia na pobieranie określonych kwot z rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę oraz z innych praw nie jest z pewnością postanowieniem kończącym postępowanie. Zgodnie z art. 821¹ k.p.c., wierzycielowi przysługuje jednostronne uprawnienie do kontroli postanowienia. Wierzyciel w drodze zażalenia może kwestionować zarówno potrzebę zezwolenia, jak i wysokość kwoty przeznaczonej na bieżące potrzeby dłużnika²³.

W doktrynie zgodnie wskazuje się, że zażalenie nie przysługuje natomiast dłużnikowi na postanowienie sądu oddalające wniosek oraz uwzględniające wniosek o zezwolenie na dokonywanie wypłat tylko częściowo. Nie jest to bowiem postanowienie kończące postępowanie w sprawie²⁴. Istotnie należy wskazać, że tego rodzaju postanowienie nie należy do kończących postępowanie w rozumieniu art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Z drugiej jednak strony ustawodawca przyznał prawo kontroli tego typu postanowień jedynie wierzycielowi, pomijając zwłaszcza interes faktyczny i prawny dłużnika w kontroli tego typu decyzji sądowych. Uznać należy, że waga materii rozstrzyganej przez sąd skłania do przyznania również dłużnikowi prawa zaskarżenia takiego postanowienia, choć *de lege lata* brakuje przepisu, który przewidywałby taką możliwość.

Za dopuszczalnością zażalenia dłużnika przemawiają z pewnością względy aksjologiczne, zasada równouprawnienia stron. Jeśli ustawodawca ogranicza prawo dłużnika do kontroli instancyjnej takiego postanowienia, to powinien wskazać ważne racje, które stoją za taką decyzją. Niewątpliwie dłużnik może mieć – nawet w przypadku postanowienia o zezwoleniu na pobieranie określonych kwot z wynagrodzenia – interes w zaskarżeniu orzeczenia sądu, gdy na przykład sąd zezwolił na wypłatę,

²³ K. Flaga-Gieruszyńska, *Komentarz do art. 821¹ Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Legalis online (dostęp: 18.12.2018); M. Brulińska, *Komentarz do art. 821...*, *op. cit.*

²⁴ Tak J. Jagieła [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 897; K. Golinowska, *Komentarz do art. 758–1088...*, *op. cit.*, s. 426.

ale nieproporcjonalnie niskiej kwoty. Analogicznie, jeśli sąd oddali wniosek, dłużnik powinien mieć również zagwarantowane prawo do obrony. Te same racje aksjologiczne, które przemawiały za wprowadzeniem tej instytucji, uzasadniają także poddanie tych decyzji kontroli odwoławczej. Z tych względów należy się więc *de lege ferenda* zdecydowanie opowiedzieć za możliwością przyznania również dłużnikowi prawa do wniesienia zażalenia. Tym bardziej, że wobec rygorystycznej regulacji art. 767⁴ § 1 k.p.c., zażalenia w postępowaniu egzekucyjnym na postanowienie sądu przysługują w wypadkach wskazanych w ustawie. Trudno zatem konstruować analogię *legis* w tej sytuacji. Brak takiej regulacji może skutkować pozbawieniem prawa do obrony, a więc naruszać art. 45 ust. 1 Konstytucji – czyli prawo do rzetelnego postępowania egzekucyjnego oraz wynikającą z tego prawa zasadę równouprawnienia stron. Zgodnie też z art. 78 Konstytucji stronom przysługuje prawo podmiotowe do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydawanych w pierwszej instancji. Prawo do zaskarżania orzeczeń, zagwarantowane w art. 78 Konstytucji, pozostaje w ścisłym związku z zasadą dwuinstancyjności postępowania sądowego wyrażoną w art. 176 Konstytucji.

Podniesiona do rangi konstytucyjnej instancyjna kontrola sądowa ma zapobiegać pomyłkom i arbitralności sądu pierwszej instancji (por. wyrok pełnego składu TK z 20 września 2006 r., SK 63/05, OTK ZU 8/A/2006/108). Jest też ona gwarancją usunięcia różnorodnych błędów, omyłek i innych uchybień popełnionych w toku rozpoznania sprawy przez sąd pierwszej instancji, a nade wszystko gwarancją rzetelnego postępowania. Wskazane racje równouprawnienia, wysłuchania i gwarancje prawa do obrony przemawiają za kontrolą instancyjną tego typu decyzji sądu z uwagi na wagę materii i znaczenie interesu dłużnika oraz realizację jego praw w postępowaniu egzekucyjnym.

9. Podsumowanie

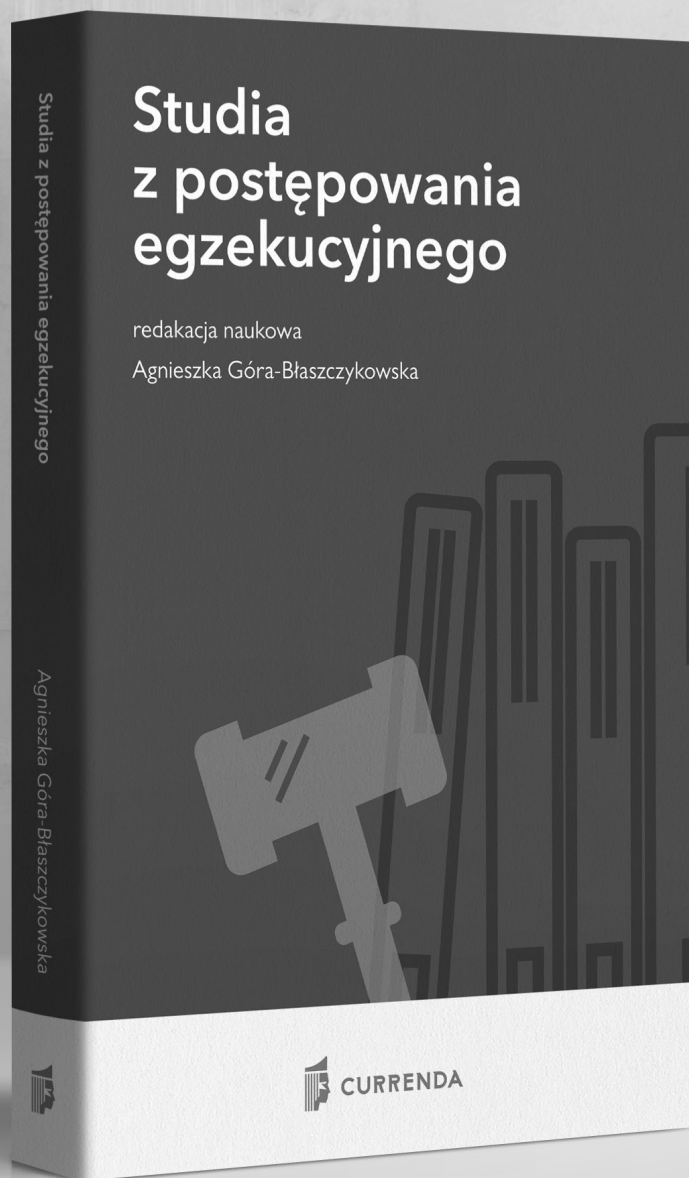
Postępowanie egzekucyjne w coraz większym zakresie staje się instrumentem wyczulonym na ochronę zarówno praw wierzyciela, jak

i dłużnika. Przepis art. 821¹ k.p.c. ustanawia szczególną ochronę praw dłużnika w okresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego. Przepis ten ma na celu uregulowanie sytuacji powstałej w razie zawieszenia postępowania egzekucyjnego skierowanego do rachunku bankowego, wynagrodzenia za pracę lub innych praw majątkowych, z którymi związane jest prawo dłużnika do świadczeń okresowych.

W imię ochrony dłużnika i dla zapewnienia mu minimum środków do egzystencji, ustawodawca przewidział możliwość zezwolenia przez sąd na wniosek dłużnika, aby ten – w okresie zawieszenia postępowania – mógł pobierać określoną kwotę w celu zaspokajania bieżących potrzeb. Na postanowienie sądu określające kwotę, jaką dłużnik może pobierać w celu zaspokajania bieżących potrzeb, niestety tylko wierzycielowi służy zażalenie.

Z pewnością wzmocnieniem ochrony dłużnika, jak też gwarancją równouprawnienia stron byłoby przyznanie także dłużnikowi prawa do kwestionowania takiego rozstrzygnięcia w drodze zażalenia, co w obecnym stanie prawnym jest niemożliwe wobec braku wyraźnej podstawy normatywnej. Celowe byłoby jednak, aby ustawodawca rozważył przyznanie także dłużnikowi uprawnienia do zaskarżenia takiego postanowienia. Jeśli jednak wolą ustawodawcy jest ograniczenie prawa dłużnika do kontroli instancyjnej takiego postanowienia, to powinien wskazać ważne racje, które stoją za taką decyzją. Niewątpliwie dłużnik może mieć, nawet w przypadku postanowienia o zezwoleniu na pobieranie określonych kwot z wynagrodzenia, interes w zaskarżeniu orzeczenia sądu, gdy na przykład zezwolił on na wypłatę, ale nieproporcjonalnie niskiej kwoty. Analogicznie, jeśli sąd oddali wniosek, dłużnik powinien mieć również zagwarantowane prawo do obrony. Te same racje aksjologiczne, które przemawiały za wprowadzeniem tej instytucji, uzasadniają także poddanie tych decyzji kontroli odwoławczej, co należy postulować *de lege ferenda*.

Studia z postępowania egzekucyjnego już w sprzedaży!

Maksymalnie
zwiększ
efektywność
swojej
kancelarii
komorniczej

Bądź na bieżąco
z aktualnymi
przepisami
dotyczącymi
postępowania
egzekucyjnego!

Nie zwlekaj i odwiedź
stronę Wydawnictwa Currenda

www.sklep.currenda.pl

STRESZCZENIE **Zarzut spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.) – konsekwencje dla wykładni przepisów o potrąceniu w procesie cywilnym**

Zgodnie z art. 840 § 1 pkt 2 in fine k.p.c., podstawą powództwa opozycyjnego może być zarzut spełnienia świadczenia, jeżeli jego podniesienie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne. Jak zaś podkreśla się w orzecznictwie, typowym przykładem sytuacji, o której przepis ten stanowi, jest sytuacja, gdy zgłoszony przez pozwanego w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym zarzut potrącenia nie został uwzględniony przez sąd ze względu na ograniczenia kognityjne, o których mowa w art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. Zdaniem autora, w razie przyjęcia proponowanej przez judykaturę wykładni art. 840 § 1 pkt 2 in fine k.p.c., nie powinno budzić wątpliwości zagadnienie, czy przepisy art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. są przepisami wyłączającymi, w razie braku spełnienia przez stronę procesu przewidzianych w nich warunków, materialnoprawną skuteczność złożonego w toku procesu oświadczenia o potrąceniu. Zakładając bowiem, że w powyższych przypadkach, po powstaniu tytułu wykonawczego możliwe jest wytoczenie powództwa opozycyjnego w oparciu o art. 840 § 1 pkt 2 in fine k.p.c., należy przyjąć, że przepisy art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie są przepisami szczególnymi w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c., co oznacza, że złożone w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym przez pozwanego oświadczenie o potrąceniu, mimo braku podstaw do uwzględnienia zarzutu potrącenia przez sąd, wywołuje swe skutki w sferze prawa materialnego. W ostatniej części opracowania analizie poddano regulacje dotyczące potrącenia w procesie cywilnym, znajdujące się w ustawie z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 3137) i rozważono, czy w razie wejścia w życie tych przepisów, nieuwzględnienie podniesionego w procesie zarzutu potrącenia będzie dawało stronie podstawy do powołania się na zarzut spełnienia świadczenia w powództwie przeciwegzekucyjnym.

Słowa kluczowe: zarzut spełnienia świadczenia, powództwo opozycyjne, potrącenie w procesie cywilnym

SUMMARY Complaint of Performance as the Basis for the Anti-Enforcement Suit (Art. 840 § 1(2) *in fine* of the Code of Civil Procedures) – Consequences for the Construction of Regulations on Off-Set in a Civil Process

Pursuant to art. 840 § 1(2) in fine of the Code of Civil Procedures, the basis for an anti-enforcement suit may be a complaint of performance (fulfilling an obligation), if it was inadmissible in the case under the statute. As judicature emphasizes, a typical example of a situation this regulation applies to is a case where a complaint of set-off filed by a defendant in payment-order proceedings or in simplified proceedings has been dismissed by a court due to cognitive limitations mentioned in art. 493 § 3 of the Code of Civil Procedures and art. 505⁴ § 2 of the Code of Civil Procedures. According to the author, if the construction of art. 840 § 1(2) in fine proposed by the judicature is accepted, there should be no doubt if the regulations of art. 493 § 3 of the Code of Civil Procedures and art. 505⁴ § 2 of the Code of Civil Procedures are regulations that exclude, if a party of the trial does not fulfil conditions provided for therein, the material-legal effectiveness of a set-off declaration filed in court during a trial. If it is assumed in the above-mentioned cases that after the origin of an enforcement title it is possible to bring an anti-enforcement action under art. 840 § 1(2) 2 in fine of the Code of Civil Procedures, it is to be accepted that regulations of art. 493 § 3 of the Code of Civil Procedures and art. 505⁴ § 2 of the Code of Civil Procedures are not detailed regulations in the meaning of art. 505(4) of the Civil Code, which means that a set-off declaration filed in the payment-order proceedings or in simplified proceedings by a defendant, despite the lack of basis for accepting the set-off complaint by a court, brings its effects in the area of material law. The last part of the study analyses regulations that concern set-off in the civil procedures, included in the Act adopted by the Sejm of the Republic of Poland of 13 June 2019 on the Amendment to the Act on the Code of Civil Procedures and certain other laws (print No 3137); moreover, it analyses the situation when such regulations come into effect, if the failure to accept a set-off complaint filed during a trial will give a party the right to refer to the complaint of performance in the anti-enforcement suit.

Keywords: *complaint of performance, anti-enforcement suit, set-off in a civil process*

Zarzut spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.) – konsekwencje dla wykładni przepisów o potrąceniu w procesie cywilnym

1. Do chwili wejścia w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹, przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.² pozwalał na pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności lub jego ograniczenie w sytuacjach, gdy po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie mogło być egzekwowane. Jeżeli zaś tytułem

¹ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804).

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.); dalej: k.p.c.

egzekucyjnym było orzeczenie sądowe, dłużnik mógł oprzeć powództwo przeciwegzekucyjne również na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy³. Przy takim brzmieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. w nauce nie było wątpliwości, że powództwo opozycyjne nie może być traktowane jako kolejny, dostępny dla strony *quasi*-środek zaskarżenia od orzeczenia sądu⁴. Powództwa tego nie można było zatem opierać na zdarzeniach zaistniałych jeszcze przed powstaniem tytułu egzekucyjnego, a mówiąc ściślej – ze względu na fakt, że wyrokując, sąd bierze za podstawę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.) – na zdarzeniach zaistniałych przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano orzeczenie będące tytułem egzekucyjnym⁵.

Przeciwno powoływaniu się dopiero w powództwie przeciwegzekucyjnym – np. na fakt spełnienia świadczenia przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia sądu – przemawiała okoliczność, że prawomocne orzeczenie, w przeciwieństwie do innych tytułów egzekucyjnych, korzysta z powagi rzeczy osądzonej. Po uprawomocnieniu się orzeczenia sądu, strona traci zatem możliwość powołania się na okoliczności istniejące w chwili zamknięcia rozprawy, nawet jeżeli okoliczności te nie zostały przez nią zgłoszone w stosownym czasie przed podjęciem orzeczenia przez sąd. Z uwagi na powyższe, za wyłączną podstawę powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., skierowanego przeciwko tytułowi wykonawczemu w postaci orzeczenia sądu zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, uznawano – w stanie prawnym poprzedzającym wejście w życie wymienionej ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – zdarzenia, które miały miejsce już po

³ Przykłady zdarzeń, których zaistnienie uzasadnia skorzystanie z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., podaje R. Frey, *Powództwa przeciwegzekucyjne w prawie polskim*, Kielce 2011, s. 51–59.

⁴ Zob. E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika. Poradnik*, Warszawa 1998, s. 44–45. Problematykę tę omawia także N. Misiura, *Prawomocność orzeczenia a powództwo opozycyjne z art. 840 § 1 pkt 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2017, nr 1, s. 95–108.

⁵ Zob. uwagi J. May, *Wytoczenie powództwa opozycyjnego na podstawie zarzutu spełnienia świadczenia* [w:] *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 61–65.

zamknięciu rozprawy⁶. Zdarzenia powstałe przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej wydanie orzeczenia sądu, które następnie stało się tytułem egzekucyjnym, traktowano bowiem jako zdarzenia objęte prekluzją materiału faktycznego sprawy⁷.

Ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. dodano jednak do art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. nową podstawę powództwa opozycyjnego, pozwalającą oprzeć je także na „zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zarzut ten nie był przedmiotem rozpoznania w sprawie”. Zmiana ta *prima facie* zdawała się zatem wskazywać na zasadniczą modyfikację ugruntowanego, teoretycznego modelu powództwa opozycyjnego, skierowanego przeciwko tytułowi wykonawczemu w postaci orzeczenia sądu zaopatrzonego w klauzulę wykonalności⁸. Z nowej treści art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. można było odczytać, że ustawodawca dopuścił powołanie się w powództwie opozycyjnym na spełnienie świadczenia (zarówno poprzez zachowanie się zgodne z treścią zobowiązania, jak również np. na skutek potrącenia, odnowienia, czy *datio in solutum*⁹)

⁶ Zob. E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa...*, *op. cit.*, s. 44–45.

⁷ Na temat prekluzji materiału faktycznego zob. np. uchwałę SN z dnia 5 czerwca 1954 r., II CO 26/54, OSN 1955/2/30, Lex nr 117893; uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów SN z dnia 16 listopada 1954 r., I CO 41/54, OSN 1956/1/3, Lex nr 117975; a z nowszego orzecznictwa np. uchwałę SN z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 97/02, OSNC 2003/12/160, Lex nr 76147.

⁸ Słusznie jednak wskazano w nauce, że choć literalna wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w brzmieniu do dnia 8 września 2016 r. sugerowała, iż podstawą powództwa opozycyjnego mogły być wówczas – bez ograniczeń – przypadki spełnienia świadczenia przed zamknięciem rozprawy, to jednak wykładnia taka była w istocie nie do pogodzenia z funkcją powództwa opozycyjnego. Tak J. May, *Wytoczenie...*, *op. cit.*, s. 61–62 i podana tam literatura. Inaczej jednak A. Adamczuk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2013, s. 1399, który wskazywał, że podstawą tego powództwa mogą być zdarzenia sprzed zamknięcia rozprawy, jeżeli zarzut spełnienia świadczenia został zgłoszony, ale nie był przedmiotem rozpoznania sądu, a także D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 422.

⁹ W nauce przyjmuje się, że pojęciem spełnienia świadczenia w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. należy obejmować nie tylko przypadki, w których do wygaśnięcia zobowiązania wierzyciela dochodzi na skutek wykonania zobowiązania przez dłużnika w sposób zgodny z jego treścią, ale także np. właśnie na skutek potrącenia. Tak np. P. Grzegorzczak, *Zarzut spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.)*, PPC 2011, nr 4, s. 100; J. May, *Wytoczenie...*, *op. cit.*, s. 59. Można dodać, że również podczas obowiązywania art. 566 § 1 pkt 2 rozporządzenia z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1930 r., poz. 651 ze zm.; dalej: d.k.p.c.), zgodnie z którym zdarzenie powodujące zgaśnięcie lub niemożność egzekwowania zobowiązania, zaistniałe po powstaniu tytułu

jeszcze w okresie poprzedzającym zamknięcie rozprawy, przed powstaniem tytułu egzekucyjnego. Fakt ten mógł jednak być podstawą powództwa opozycyjnego wyłącznie wtedy, gdy zarzut spełnienia świadczenia nie był przedmiotem rozpoznania przez sąd, który wydał orzeczenie będące tytułem egzekucyjnym.

Pomimo zapewnień ustawodawcy, który w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. wskazywał na wolę wprowadzenia „jaśniejszej redakcji” przepisu art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., przepis ten w nauce – słusznie uznano za sformułowany wyjątkowo niefortunnie¹⁰. Poza wynikami jego językowej wykładni, nic innego nie wskazywało bowiem na to, by zamiarem ustawodawcy było uczynienie z powództwa przeciwegzekucyjnego środka prawnego pozwalającego na przełamanie zasady prekluzji materiału faktycznego sprawy oraz na ugodzenie w materialną prawomocność orzeczenia sądu stanowiącego tytuł egzekucyjny. Wątpliwości dotyczące sposobu interpretacji art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. szybko znalazły wyraz w judykaturze¹¹, która stanęła przed zadaniem rozstrzygnięcia, czy podstawę

egzekucyjnego (a gdy tytuł egzekucyjny stanowił wyrok sądowy – także po zamknięciu rozprawy) było podstawą powództwa o umorzenie egzekucji (tj. odpowiednika dzisiejszego powództwa opozycyjnego), przyjmowano, że podstawą tego powództwa może być np. potrącenie (kompensata). Zob. np. M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Lwów 1933, s. 132; Z. Fenichel, *Powództwo o umorzenie egzekucji*, NPC 1933, nr 16, s. 495; Z. Hahn, *Powództwa o umorzenie egzekucji i o zwolnienie od egzekucji*, PPC 1934, nr 1, s. 19; L. Konic, *Warunki procesowe potrącenia zgłoszonego w formie zarzutu*, PPC 1934, nr 21–22, s. 658.

¹⁰ Zob. S. Zemanek, *Powództwa przeciwegzekucyjne w świetle nowelizacji k.p.c. z dnia 2 lipca 2004 r.* [w:] *Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego. Zakopane (7–9.10.2005 r.)*, Kraków 2006, s. 175–176, 193; A. Laskowska, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 lipca 2010 r.*, III CZP 47/10, PPE 2010, nr 9, s. 72–73; J. May, *Wytoczenie...*, *op. cit.*, s. 61.

¹¹ W wyroku SN z dnia 3 lipca 2008 r., IV CSK 170/08, Lex nr 453008, przyjęto, że powództwo opozycyjne z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. można wytoczyć także wówczas, gdy do spełnienia świadczenia doszło jeszcze przed zamknięciem rozprawy, jeżeli fakt ten nie był podnoszony jako zarzut w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny. Przeciwnie stanowisko zajmowano w uchwale z dnia 2 lutego 2011 r., III CZP 128/10, OSNC 2011/10/108, Lex nr 687005, w której SN jednoznacznie stwierdzał, że wskazane powództwo można opierać jedynie na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy. Pośredni, wyrażony w judykaturze pogląd zakładał z kolei, że oparcie powództwa opozycyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia jest skuteczne, gdy pozwany zgłosił go w postępowaniu rozpoznawczym, jednak zarzut ten nie został rozpoznany wskutek przeoczenia sądu lub prekluzji (tak SN w uchwale z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 47/10, OSNC 2010/12/165). W późniejszym orzecznictwie

powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. może stanowić tylko taki zarzut, który był podnoszony przez pozwanego w czasie procesu i nie został rozpoznany przez sąd, czy też skuteczne wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego może nastąpić bez względu na to, czy w toku procesu powoływano się na spełnienie świadczenia¹².

Propozycję wykładni art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., która nie przekreślała dotychczasowego dorobku nauki i orzecznictwa na temat powództwa przeciwegzekucyjnego oraz nie godziła w podstawowe zasady procesu cywilnego, a jednocześnie uwzględniała nowe brzmienie tego przepisu, przedstawił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 maja 2012 r.¹³ Przyjęto w niej, że dłużnik może na mocy art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. oprzeć powództwo o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego na zarzucie spełnienia świadczenia w okresie poprzedzającym zamknięcie rozprawy w sprawie, w której wydano orzeczenie będące tytułem egzekucyjnym, jeżeli zarzut ten – ze względu na ustanowiony ustawą zakaz – nie mógł być rozpoznany w tej sprawie przez sąd. Stanowisko Sądu Najwyższego zostało pozytywnie przyjęte w literaturze¹⁴ i w orzecznictwie¹⁵. Zawarte w uzasadnieniu wskazanej uchwały uwagi pod adresem ustawodawcy były przy tym na tyle sugestywne, że doprowadziły do kolejnej nowelizacji art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.,

SN wyraźnie zdystansował się jednak od tego ostatniego stanowiska, podkreślając, że przeoczenie sądu lub błędne uznanie zarzutu za spóźniony może być podnoszone jedynie w środku zaskarżenia, a nie w powództwie opozycyjnym. Tak wyrok SN z dnia 13 marca 2012 r., IV CSK 284/11, Lex nr 1171302.

¹² Zob. w tej mierze przede wszystkim opracowanie P. Grzegorczyka, *Zarzut..., op. cit.*, s. 92–100 oraz podaną tam literaturę i orzecznictwo.

¹³ Uchwała SN z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, OSNC 2012/11/129.

¹⁴ P. Grzegorczyk, *Wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 in fine k.p.c.*, M.Prawn. 2012, nr 23, s. 1268–1270.

¹⁵ Tak np. SN w wyroku z dnia 15 października 2015 r., II CSK 781/14, Lex nr 1918811; a w orzecznictwie sądów powszechnych SA w Krakowie w wyroku z dnia 3 października 2013 r., I ACa 569/13, online: [http://orzeczenia.krakow.sa.gov.pl/content/\\$N/15200000000503_I_ACa_000569_2013_Uz_2013-10-03_001](http://orzeczenia.krakow.sa.gov.pl/content/$N/15200000000503_I_ACa_000569_2013_Uz_2013-10-03_001) (dostęp: 15.06.2019); SO w Piotrkowie Trybunalskim w wyroku z dnia 7 września 2015 r., II Ca 413/15, online: [http://orzeczenia.piotrkow-tryb.so.gov.pl/content/\\$N/152515000001003_II_Ca_000413_2015_Uz_2015-09-07_001](http://orzeczenia.piotrkow-tryb.so.gov.pl/content/$N/152515000001003_II_Ca_000413_2015_Uz_2015-09-07_001) (dostęp: 15.06.2019); SO w Szczecinie w wyroku z dnia 12 stycznia 2017 r., II Ca 887/16, online: [http://orzeczenia.szczecin.so.gov.pl/content/\\$N/155515000001003_II_Ca_000887_2016_Uz_2017-01-12_002](http://orzeczenia.szczecin.so.gov.pl/content/$N/155515000001003_II_Ca_000887_2016_Uz_2017-01-12_002) (dostęp: 15 czerwca 2019 r.); SO w Łodzi w wyroku z dnia 7 lutego 2017 r., III Ca 1595/16, online: [http://www.orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/152510000001503_III_Ca_001595_2016_Uz_2017-02-07_001](http://www.orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/152510000001503_III_Ca_001595_2016_Uz_2017-02-07_001) (dostęp: 15.06.2019).

który po zmianach wprowadzonych ustawą z dnia 10 lipca 2015 r.¹⁶ pozwala aktualnie na powołanie się w powództwie opozycyjnym na zarzut spełnienia świadczenia przed zamknięciem rozprawy, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie „było z mocy ustawy niedopuszczalne”. Z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w nowym brzmieniu wynika więc jasno, że ustawodawca podzielił pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 maja 2012 r., dopuszczający oparcie – w szczególnych, wyjątkowych przypadkach – powództwa opozycyjnego także na faktach, które nastąpiły przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano orzeczenie będące tytułem egzekucyjnym¹⁷. Interpretacja art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w obecnym brzmieniu powinna zatem uwzględniać uwagi na temat modelu powództwa opozycyjnego oraz wyjątków przełamujących zasadę prekluzji materiału faktycznego sprawy, które zaprezentowano w wymienionej uchwale Sądu Najwyższego.

2. Przepis art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. przewiduje aktualnie (tj. po wejściu w życie przepisów wymienionej ustawy z dnia 10 lipca 2015 r.) dwie różne podstawy powództwa opozycyjnego. Po pierwsze, powództwo to można zgodzić z art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. oprzeć na zdarzeniu, wskutek

¹⁶ Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311).

¹⁷ Zarówno w piśmiennictwie, jak i w judykaturze trafnie wskazano, że zmiana brzmienia art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., dokonana ustawą z dnia 10 lipca 2015 r., ma jedynie charakter porządkujący, a jej celem jest tylko wyeliminowanie ryzyka rozbieżności w interpretacji tego przepisu. Również w poprzednim brzmieniu art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. oparcie powództwa opozycyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia przed zamknięciem rozprawy należało uznawać – zgodnie z wykładnią przedstawioną w uchwale z dnia 23 maja 2012 r. – za możliwe wyłącznie wówczas, gdy zarzut ten nie mógł być rozpoznany ze względu na zakaz ustanowiony ustawą. Tak wyraźnie J. May, *Wytoczenie...*, *op. cit.*, s. 60–61, s. 65–66; a także SN w wyroku z dnia 12 października 2016 r., II CSK 489/16, Lex nr 2142553. Nie można zgodzić się natomiast ze stanowiskiem przyjętym przez SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 kwietnia 2017 r., IV CNP 40/16, Lex nr 2310116, w którym stwierdzono, iż dopiero po wejściu w życie nowelizacji z dnia 10 lipca 2015 r. „ustawodawca przesądził, że oparcie powództwa opozycyjnego na zarzucie spełnienia świadczenia jest możliwe jedynie wtedy, gdy zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne”. W wyroku tym SN przyjął, że przepis art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w brzmieniu obowiązującym po dniu 8 września 2016 r. nie może znajdować zastosowania do stanów faktycznych i prawnych, które zaistniały przed tą datą. Zważywszy na przekonujące uwagi na temat interpretacji art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. poczynione w uchwale SN z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, pogląd przedstawiony w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 kwietnia 2017 r. należy uznać za trudny do obrony.

którego zobowiązanie wygasło lub nie może być egzekwowane, zaistniałym po powstaniu tytułu egzekucyjnego, a jeżeli tytułem jest orzeczenie sądowe, na zdarzeniu, które nastąpiło po zamknięciu rozprawy (tj. na zdarzeniu będącym *novum productum*¹⁸)¹⁹. Drugą wskazaną w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. podstawę powództwa przeciwegzekucyjnego stanowi zarzut spełnienia świadczenia jeszcze przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny, z tym jednak zastrzeżeniem, że oparcie powództwa przeciwegzekucyjnego na tej podstawie jest możliwe wyłącznie wówczas, gdy zgłoszenie takiego zarzutu w sprawie, w której został wydany tytuł, było „z mocy ustawy niedopuszczalne” (art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.). Z punktu widzenia logiki nie do zaakceptowania jest stanowisko, że mogą występować przypadki wpisujące się w zakres zastosowania zarówno art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. (pozwalającego na oparcie powództwa na zdarzeniach zaistniałych po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub po zamknięciu rozprawy w sprawie, w której tytuł ten powstał), jak i art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. (pozwalającego oprzeć powództwo na zdarzeniach powstałych jeszcze przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny). Jeżeli zatem konkretny stan faktyczny wpisuje się w hipotezę normy prawnej przewidzianej w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., to nie można przyjąć, by należał on równocześnie do grupy sytuacji objętych hipotezą normy zawartej w art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c.

Do przypadków, które najpierw Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 maja 2012 r., następnie zaś – jak należy przypuszczać – także ustawodawca uznał za uzasadniające skorzystanie z powództwa opartego na art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., zaliczono między innymi sytuację, w której pozwany w postępowaniu nakazowym (zakończonym wydaniem wyroku będącego później tytułem egzekucyjnym) składa oświadczenie o potrąceniu (art. 493 § 3 k.p.c.), nie

¹⁸ To jest faktem, który wykracza poza czasowe granice prawomocności. Zob. P. Grzegorzczak, *Zarzut...*, *op. cit.*, s. 95.

¹⁹ Niekiedy w nauce podkreśla się, że w art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. ustawodawca wskazuje „klasyczną podstawę powództwa opozycyjnego”, w odróżnieniu – jak się wydaje – od podstawy przewidzianej w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. Tak J. May, *Wytoczenie...*, *op. cit.*, s. 62–63.

dysponując jednak dokumentami z art. 485 k.p.c., a także sytuacje, w których pozwany w postępowaniu uproszczonym zgłasza zarzut potrącenia roszczenia, które nie nadaje się do rozpoznania w tym postępowaniu odrębnym (art. 505⁴ § 2 k.p.c.)²⁰. Według Sądu Najwyższego, przypadki te wpisują się bowiem w katalog sytuacji, kiedy zgłoszenie zarzutu spełnienia świadczenia w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny, jest „z mocy ustawy niedopuszczalne”²¹. Przy takiej ocenie wymienionych stanów faktycznych dłużnik, który z powodu ograniczeń proceduralnych przewidzianych w art. 493 § 3 k.p.c. oraz w art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie mógł skutecznie obronić się przed powództwem w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym, może powołać się na spełnienie świadczenia na skutek potrącenia w obrocie przed egzekucją. Właściwym natomiast ku temu środkiem prawnym jest właśnie powództwo oparte na art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. (przy czym inne przypadki, w których w procesie cywilnym nie uwzględniono potrącenia dokonanego przez stronę pozwaną, nie są podstawą tego powództwa). Taka wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., poza tym, że pozwala racjonalizować zmiany tego przepisu dokonane w ostatnim czasie przez ustawodawcę²², umożliwia również rozstrzygnięcie jednego z istotniejszych problemów dotyczących wykładni przepisów o potrąceniu w postępowaniu nakazowym i uproszczonym, a mianowicie zagadnienia, czy przepisy art. 493 § 3 k.p.c. oraz art. 505⁴ § 2 k.p.c. są przepisami szczególnymi (w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c.), które wyłączają materialnoprawne skutki potrącenia w przypadku niespełnienia przez stronę procesu przewidzianych w nich wymagań.

3. Z art. 505 pkt 4 k.c. wynika, że w określonych przez ustawodawcę sytuacjach, pomimo spełnienia pozytywnych przesłanek potrącenia wskazanych

²⁰ P. Grzegorzczak, *Wykładnia...*, *op. cit.*, s. 1270, podkreśla, że powiązanie art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. z przypadkami ograniczeń ustawowych kognicji sądu lub z przypadkami, w których strona nie ma możliwości wykazania, że doszło do wygaśnięcia zobowiązania, to jedyne rozwiązanie, które pozwala na racjonalizowanie treści tego przepisu (w brzmieniu przed zmianą wprowadzoną ustawą z dnia 10 lipca 2015 r.).

²¹ Zarzut potrącenia w postępowaniu uproszczonym, pominięty z uwagi na treść art. 505⁴ § 2 k.p.c., w ten sam sposób kwalifikuje D. Chrapoński, *Uwagi o potrąceniu w postępowaniu uproszczonym*, M.Prawn. 2018, nr 12, s. 637–638.

²² P. Grzegorzczak, *Wykładnia...*, *op. cit.*, s. 1270.

w art. 498 § 1 k.c., zgłoszenie wierzytelności do potrącenia z inną wierzytelnością nie wywołuje skutku w postaci wzajemnego umorzenia tych wierzytelności (art. 498 § 2 k.c.). W nauce zauważa się wprawdzie, że przepis art. 505 pkt 4 k.c. („nie mogą być umorzone przez potrącenie wierzytelności, co do których potrącenie jest wyłączone przez przepisy szczególne”) w istocie nie zawiera nowej, w porównaniu z innymi przepisami, treści normatywnej, jego sensu upatruje się jednak w tym, że pełni on funkcję porządkową i sygnalizuje, iż poza ograniczeniami wymienionymi w art. 505 pkt 1–3 k.c. istnieją także inne ograniczenia dopuszczalności potrącenia²³. W literaturze i w orzecznictwie istnieje od pewnego czasu spór co do tego, czy do grupy przepisów szczególnych w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c. należą art. 493 § 3 k.p.c. (w którym wskazano, że do potrącenia w postępowaniu nakazowym mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c.)²⁴ oraz art. 505⁴ § 2 k.p.c. (zgodnie z którym zarzut potrącenia w postępowaniu uproszczonym jest dopuszczalny, jeżeli roszczenie nadaje się do

²³ Tak M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System prawa prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2009, s. 1158. Por. jednak nieco inne stanowisko L. Ostrowskiego, *Wyłączenia potrąceń przewidziane w art. 505 k.c.*, Palestra 1975, nr 9, s. 64–69, który – dostrzegając mankamenty w redakcji art. 505 k.c. – skupia jednak swoją uwagę głównie na przypadkach wskazanych w art. 505 pkt 1–3 k.c.

²⁴ Zapatrywanie, że w razie braku wykazania wierzytelności przedstawionej do potrącenia w postępowaniu nakazowym dokumentami z art. 485 k.p.c. nie dochodzi do umorzenia przedstawionej do potrącenia wierzytelności, wyraża – jak się wydaje – M. Gutowski, *Potrącenie w postępowaniu nakazowym – relacja między prawem materialnym a procesowym*, PPH 2004, nr 9, s. 42. Pogląd, iż art. 493 § 3 k.p.c. ogranicza materialnoprawną skuteczność potrącenia, wyraźnie wypowiada także B. Janiszewska, *Ograniczenia w podnoszeniu zarzutu potrącenia jako środka obrony pozwanego w postępowaniu sądowym*, Glosa 2006, nr 3, s. 67–68; *Idem*, *Uwagi o potrąceniu wierzytelności w postępowaniu nakazowym*, PUG 2006, nr 7, s. 22–24. Podobne stanowisko zajmuje również M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2013, s. 927; a także K. Szadkowski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 450–1088*, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2016, s. 170; jak również D. Chrapoński, *Uwagi o potrąceniu...*, *op. cit.*, s. 633, 636–637. Zapatrywania tego nie odrzuca także T. Staranowicz, *Glosa do wyroku z dnia 7 maja 2004 r. (I CK 666/03)*, PS 2006, nr 6, s. 161–162, który wskazuje na jego najistotniejszą zaletę, jaką jest ochrona pozwanego. Por. jednak odmienne stanowisko T. Kotuka, *Glosa do uchwały z dnia 13 października 2005 r. (III CZP 56/05)*, PS 2007, nr 1, s. 97; a także Ł. Kozłowski, *Glosa*, OSP 2007, nr 4, s. 296.

rozpoznania w tym postępowaniu odrębnym)²⁵. Zapatrywania zakładające, że przepisy te wyłączają materialnoprawną skuteczność potrącenia w sytuacji, gdy strona procesu nie sprostала przewidzianym w nim wymogom, w ostatnim czasie zdają się jednak zyskiwać zwolenników²⁶.

Pogląd, iż art. 493 § 3 k.p.c. wyłącza materialnoprawną skuteczność oświadczenia o potrąceniu wierzytelności, która nie jest udowodniona dokumentami z art. 485 k.p.c., przedstawiono przede wszystkim w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 r.²⁷ W jej uzasadnieniu wskazano, że fakt, iż w przepisie tym ustawodawca zamieścił zwrot „przedstawienie wierzytelności do potrącenia”, typowy bardziej dla prawa materialnego niż prawa procesowego²⁸, jest równoznaczny z tym, że ustawodawca zakazał w nim jedynie przedstawiania do potrącenia wciąż istniejącej wierzytelności. Przyjmując taką interpretację art. 493 § 3 k.p.c. i rozstrzygając przedstawione w sprawie zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy wyraził zapatrywanie, że wymóg udowodnienia wierzytelności przedstawionej do

²⁵ Stanowisko, wedle którego zgłoszenie w postępowaniu uproszczonym do potrącenia roszczenia, które nie podlegałoby rozpoznaniu w tym postępowaniu odrębnym, nie prowadzi do umorzenia zgłoszonej do potrącenia wierzytelności, zajmuje wyraźnie K. Szadkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 170. Przepis art. 505⁴ § 2 k.p.c. wśród regulacji wyłączających dopuszczalność potrącenia, o których mowa w art. 505 pkt 4 k.c., wymienia także R. Morek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017, s. 1215. Należy jednak zaznaczyć, że nie jest to stanowisko jednolite, bowiem w pracach z zakresu prawa cywilnego materialnego przeważnie nie wymienia się wspomnianego przepisu wśród przykładów regulacji, o których mowa w art. 505 pkt 4 k.c. Zob. np. K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2014, s. 1014.

²⁶ Zob. literaturę wskazaną w przypisach 24 i 25.

²⁷ Uchwała SN z dnia 13 października 2005 r., III CZP 56/05, Lex nr 156970.

²⁸ Nie można zaprzeczyć, że w treści art. 493 § 3 k.p.c. rzeczywiście ustawodawca posłużył się terminologią typową dla prawa materialnego („przedstawienie wierzytelności do potrącenia”) i nie odwoływał się wprost do pojęcia zarzutu potrącenia rozumianego jako zarzut procesowy. Wyraźnie wskazują to w literaturze np. B. Janiszewska, *Ograniczenia...*, *op. cit.*, s. 65; *Idem*, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 22; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, s. 200–201. Także autor niniejszego opracowania zwracał uwagę na tę cechę art. 493 § 3 k.p.c. – zob. A. Sadza, *Czy przedstawienie w zarzutach od nakazu zapłaty niewykazanej wierzytelności do potrącenia (art. 493 § 3 k.p.c.) prowadzi do odrzucenia zarzutów?*, PPC 2015, nr 3, s. 409, 411. Należy jednak zaznaczyć, że – jak zostanie dalej wykazane – taka cecha art. 493 § 3 k.p.c. nie przesądza wcale o tym, że wymieniony przepis powinien być uznawany za przepis wyłączający materialnoprawną skuteczność potrącenia zgłoszonego w czasie trwania postępowania nakazowego.

potrącenia dokumentami, o których mowa w art. 485 k.p.c., nie dotyczy sytuacji, kiedy potrącenie miało miejsce przed doręczeniem pozwanemu odpisu nakazu zapłaty i pozwu²⁹. Podkreślając zarazem, że potrącenie jest instytucją o podwójnej naturze, materialnej i procesowej³⁰, Sąd Najwyższy stwierdził, iż przepis art. 493 § 3 k.p.c. należy do grupy wymienionych w art. 505 pkt 4 k.c. regulacji szczególnych, wyłączających – w razie braku spełnienia przewidzianych w nim warunków – materialnoprawną skuteczność złożonego w procesie oświadczenia o potrąceniu.

Stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 października 2005 r. znalazło również aprobatę w doktrynie, gdzie zauważono, że wykładnia art. 493 § 3 k.p.c., zakładająca, iż przepis ten jest przepisem szczególnym, o którym stanowi art. 505 pkt 4 k.c., eliminuje ryzyko dysharmonii między unormowaniami prawa materialnego i procesowego³¹. Interpretacja przyjmująca, iż nienależyte udokumentowanie wierzytelności przedstawionej do potrącenia w postępowaniu nakazowym wyłącza materialnoprawne skutki potrącenia, pozwala bowiem zapobiec sytuacjom, w których konsekwencją braku wykazania przedstawianej do potrącenia wierzytelności dokumentami z art. 485 k.p.c. byłaby niemożność skutecznego dochodzenia jej w późniejszym procesie³². W piśmiennictwie trafnie wskazano, że jeżeli złożone w postępowaniu nakazowym oświadczenie o potrąceniu, w razie braku wykazania potrącannej wierzytelności dokumentami z art. 485 k.p.c., miało by wywoływać skutek materialnoprawny przewidziany w art. 498 § 2 k.c., to późniejsze dochodzenie przedstawionej do potrącenia wierzytelności w nowym procesie w zasadzie nie miałoby szans powodzenia. Jakkolwiek bowiem

²⁹ Tak SN w cytowanej uchwale z dnia 13 października 2005 r., III CZP 56/05. Zob. też wyrok SN z dnia 24 maja 2007 r., II CSK 88/07, Lex nr 485865; wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CSK 487/08, Lex nr 577540; wyrok SN z dnia 5 grudnia 2013 r., V CSK 37/13, Lex nr 1413160.

³⁰ Wyrażnie na taki właśnie charakter potrącenia wskazuje np. L. Ostrowski, *Potrącenie a zarzut potrącenia w procesie cywilnym*, NP 1977, nr 4, s. 557; E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa...*, *op. cit.*, s. 109. Tak również M. Manowska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 927.

³¹ M. Gutowski, *Potrącenie...*, *op. cit.*, s. 41–42.

³² Zob. w tym zakresie przede wszystkim uwagi M. Gutowskiego, *Potrącenie...*, *op. cit.*, s. 40–42.

niewuzględnienie zarzutu potrącenia w postępowaniu nakazowym formalnie nie stałoby na przeszkodzie późniejszemu dochodzeniu objętej tym zarzutem wierzytelności w odrębnym procesie³³ (tj. nie stwarzało w tym zakresie powagi rzeczy osądzonej³⁴), to jednak nie pozwalałoby ono – przy założeniu wystąpienia materialnoprawnego skutku potrącenia jako wyniku oświadczenia złożonego w toczącym się wcześniej postępowaniu nakazowym – uzyskać w nowym procesie wyroku uwzględniającego powództwo (ze względu na wcześniejsze umorzenie dochodzonej wierzytelności na skutek potrącenia – art. 498 § 2 k.c.)³⁵.

³³ Tak np. L. Stępiak, *Potrącenie w procesie cywilnym*, Studia Prawnicze 1973, z. 35, s. 175, 178; *Idem*, *Potrącenie w systemie polskiego prawa cywilnego*, Wrocław 1975, s. 153; T. Szanciło, *Glosa do wyroku z 7 V 2004, I CK 666/03*, PiP 2006, nr 1, s. 115; B. Janiszewska, *Ograniczenia...*, *op. cit.*, s. 63; *Idem*, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 18; G. Wolak, *O formie złożenia oświadczenia woli o potrąceniu oraz zarzutu potrącenia*, M.Prawn. 2010, nr 23, s. 1297; A. Jagielska-Burduk, K. Mularski, *Zagadnienie potrącenia w wybranych postępowaniach odrębnych*, Palestra 2012, nr 7–8, s. 46; J. May, *Obrona pozwanego w procesie cywilnym przed sądem I instancji*, Warszawa 2013, s. 247–248; T. Wiśniewski, *Przebieg...*, *op. cit.*, s. 199. Zbliżone zapatrywanie, w zakresie dotyczącym skutków wytoczenia powództwa po uprzednim zgłoszeniu wierzytelności do potrącenia w innym procesie, prezentował także Z. Łabno, *Potrącenie w procesie cywilnym a stan sprawy w toku*, Palestra 1971, nr 5, s. 33–34 (choć Autor ten dostrzegał także sytuacje, w których skutkiem zgłoszenia zarzutu potrącenia będzie zawisłość sprawy). Na gruncie d.k.p.c. (L. Konic, *Warunki...*, *op. cit.*, s. 656–657), a także nawet już pod rządami Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. (np. W. Siedlecki, *Potrącenie w procesie cywilnym*, RPEiS 1968, z. 3, s. 177 – co do ewentualnego zarzutu potrącenia, a w szerszym zakresie również L. Ostrowski, *Potrącenie w procesie cywilnym – problem nie rozwiązany*, NP 1971, nr 3, s. 357; J. Krajewski, *Z zagadnień potrącenia w procesie cywilnym*, Palestra 1972, nr 4, s. 18; A. Kuźniar, *Funkcje zarzutu potrącenia w procesie cywilnym*, Palestra 1976, nr 4–5, s. 43–44) wyrażano także stanowisko przeciwne; aktualnie jednak pogląd, że orzeczenie w sprawie, w której zgłoszono zarzut potrącenia, nie uzyskuje powagi rzeczy osądzonej w zakresie dotyczącym oceny zarzutu potrącenia, należy uznać za dominujący i utrwalony.

³⁴ Jak podkreśla M. Gutowski, *Potrącenie...*, *op. cit.*, s. 41–42, aprobowany w judykaturze i piśmiennictwie pogląd, że niewuzględnienie zarzutu potrącenia nie stoi na przeszkodzie następczemu dochodzeniu objętego tym zarzutem roszczenia, dotyczy wyłącznie ściśle proceduralnej kwestii zakresu powagi rzeczy osądzonej w nowym procesie i pozostawia na marginesie problematykę skutku, jaki oświadczenie o potrąceniu wywołuje w sferze prawa materialnego. Innymi słowy, zapatrywanie o braku *res iudicata* w przypadku niewuzględnienia zarzutu potrącenia przez sąd, odnosi się jedynie do kwestii dopuszczalności wytoczenia powództwa obejmującego wierzytelność przedstawioną w poprzednim procesie do potrącenia z perspektywy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., nie odpowiada zaś na pytanie o to, czy powództwo takie może zostać uwzględnione. Zob. postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2001 r., II CZ 147/00, Lex nr 52686.

³⁵ M. Gutowski, *Potrącenie...*, *op. cit.*, s. 41–42. Stanowisko, wedle którego uprzednie umorzenie konkretnej wierzytelności na skutek potrącenia skutkuje brakiem

Jeżeli natomiast chodzi o wykładnię art. 505⁴ § 2 k.p.c., to liczba wypowiedzi doktryny, w których zakłada się, że przepis ten jest jednym z przepisów szczególnych w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c., jest znacznie mniejsza od liczby analogicznych wypowiedzi na temat art. 493 § 3 k.p.c.³⁶ Pogląd,

legitymacji wierzyciela w nowym procesie mającym na celu dochodzenie tej samej wierzytelności, wyraża również T. Staranowicz, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 160; B. Janiszewska, *Ograniczenia...*, *op. cit.*, s. 64; *Idem*, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 18; D. Chrapoński, *Uwagi o potrąceniu...*, *op. cit.*, s. 637. Podobny przykład, dotyczący sytuacji, w której zarzut potrącenia nie wywiera skutków procesowych ze względu na fakt, iż został w procesie uznany przez sąd za spóźniony, podaje także Ł. Stępiak, *Potrącenie w procesie...*, *op. cit.*, s. 172 (przypis 59), wyraźnie wskazując, że potrącenie dokonane w takim procesie może wywrzeć właściwe skutki materialnoprawne. Zob. także wyrok SN z dnia 8 lutego 1966 r., I PR 13/66, Lex nr 1633613.

³⁶ W piśmiennictwie oraz w judykaturze więcej miejsca poświęca się zagadnieniu, czy przepis art. 505⁴ § 2 k.p.c. uniemożliwia podniesienie zarzutu opartego na potrąceniu dokonanym przed procesem w sytuacji, gdy przedstawione wcześniej do potrącenia roszczenie nie nadawałoby się do rozpoznania w postępowaniu uproszczonym. W uzasadnieniu cytowanej wcześniej uchwały SN z dnia 13 października 2005 r. wskazano, że przepis art. 505⁴ § 2 k.p.c., w odróżnieniu od art. 493 § 3 k.p.c., wyłącza możliwość powołania się na potrącenie, którego pozwany dokonał jeszcze przed zawiśnięciem sporu w postępowaniu uproszczonym, jeżeli roszczenie przedstawione do potrącenia nie nadawałoby się do rozpoznania w tym postępowaniu odrębnym. Zarazem jednak, w tej samej uchwale SN zauważył, że zarzut, w którym pozwany powołuje się na potrącenie dokonane przed procesem, można równie dobrze nazywać zarzutem nieistnienia roszczenia lub zarzutem wygaśnięcia zobowiązania. Stanowisko SN w zakresie wykładni art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie jest zatem do końca jasne (na co słusznie zwraca uwagę T. Kotuk, *Glosa...*, s. 96–97), argumentacja przedstawiona przez SN równie dobrze może bowiem stanowić uzasadnienie dla poglądu, iż „zarzutem potrącenia” w procesie cywilnym jest wyłącznie zarzut procesowy, połączony z równoczesnym oświadczeniem o potrąceniu w znaczeniu materialnoprawnym. Zapatrywanie zakładające konieczność odróżnienia zarzutu potrącenia (tj. zarzutu procesowego powiązanego z równoczesnym oświadczeniem o potrąceniu) od zarzutu nieistnienia wierzytelności wyraża np. Ł. Kozłowski, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 296, a także – jak się wydaje (z pewnymi wątpliwościami) – E. Stawicka, *Czy i w jakim zakresie zarzut potrącenia podniesiony w procesie przerywa bieg przedawnienia roszczenia zgłaszanego do tego potrącenia?*, *Palestra* 2008, nr 9–10, s. 258; jak również M. Balwicka-Szczyrba, *Przerwa biegu przedawnienia*, Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa 2009, nr 2, s. 43; M. Rzewuski, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 października 2007 r., III CZP 58/07*, *Palestra* 2009, nr 3–4, s. 267; A. Żuk, *Postępowanie w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2009, s. 156; A. Olaś, *Dopuszczalność zarzutu potrącenia w postępowaniu cywilnym – uwagi na tle projektu Ministra Sprawiedliwości ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.11.2017 r.*, PPC 2018, nr 2, s. 151; historycznie natomiast – na gruncie d.k.p.c. – M. Allerhand, *Zarzut potrącenia w postępowaniu nakazowym*, Warszawa 1939, s. 9. Zwracają na nie uwagę także A. Jagielska-Burduk, K. Mularski, *Zagadnienie potrącenia...*, *op. cit.*, s. 52–53. Inaczej jednak W. Siedlecki, *Potrącenie...*, *op. cit.*, s. 174; Ł. Stępiak, *Potrącenie w procesie...*, *op. cit.*, s. 154, 178; *Idem*, *Potrącenie w systemie...*, *op. cit.*, s. 133, 137; jak się wydaje również L. Ostrowski, *Potrącenie a zarzut...*, *op. cit.*, s. 554; K. Zagrobelny, *O potrąceniu w postępowaniu*

wedle którego przepis art. 505⁴ § 2 k.p.c., tak samo jak art. 493 § 3 k.p.c., statuuje „czasowe ograniczenie dopuszczalności umorzenia przeciwstawnych roszczeń przez potrącenie”, znajduje jednak aprobatę u niektórych przedstawicieli nauki prawa cywilnego materialnego³⁷, gdzie jako jego uzasadnienie podaje się – podobnie jak w przypadku art. 493 § 3 k.p.c. – konieczność zapewnienia spójności między treścią orzeczenia sądu a sytuacją materialnoprawną stron procesu³⁸.

Przytoczone zapatrywania na temat interpretacji art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. *prima facie* mogą wydawać się przekonujące³⁹. Z praktycznego punktu

nakazowym, M.Prawn. 2007, nr 15, s. 864; D. Chrapoński, *Uwagi o potrąceniu...*, *op. cit.*, s. 635–636. Natomiast stanowisko, wedle którego art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie zabrania powołania się w postępowaniu uproszczonym na potrącenie roszczenia, które nie nadawałoby się do rozpoznania w tym postępowaniu odrębnym, jeżeli do złożenia oświadczenia o potrąceniu doszło przed zawiśnięciem sporu w procesie, zajmuje np. P. Telenga [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1–729*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2017, s. 825.

³⁷ Tak K. Szadkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 170.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Należy jednak odnotować, że zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie wyrażane jest zapatrywanie, wedle którego art. 505 k.c. dotyczy wyłącznie potrącenia dokonywanego wbrew woli wierzyciela, któremu przysługuje wierzytelność, o której mowa w tym przepisie (przez co wierzyciel, któremu przysługuje wierzytelność, o której mowa w art. 505 k.c., może ją skutecznie przedstawić do potrącenia). Pogląd taki prezentuje np. L. Ostrowski, *Wyłączenia...*, *op. cit.*, s. 64; K. Zagrobelny [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1012; K. Szadkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 168; R. Morek [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1213; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2018, s. 1287; a także SN np. w wyroku z dnia 21 grudnia 1967 r., I CR 481/67, OSNC 1968/11/186, Lex nr 743. Stanowisko to zakłada konieczność interpretacji art. 505 k.c. w taki sam sposób, w jaki interpretowano art. 259 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. z 1933 r. Nr 82, poz. 598), z którego wynikało, iż wskazane w tym przepisie wierzytelności nie mogły być umorzone przez potrącenie przez dłużnika wbrew woli wierzyciela. Zob. I. Rosenblüth [w:] J. Korzonek, I. Rosenblüth, *Kodeks zobowiązań. Komentarz. Przepisy wprowadzające – wyciąg z motywów ustawodawczych – ustawy dodatkowe*, Kraków 1936, s. 675–682. Przy takiej zatem interpretacji art. 505 pkt 4 k.c., pogląd, iż przepisy art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. są przepisami szczególnymi w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c., mógłby być w ogóle rozważany jedynie przy założeniu, że przepis ten chroni w powyższych przypadkach wierzytelności zgłoszone przez powodów w postępowaniach nakazowym i uproszczonym i nie pozwala właśnie tych wierzytelności umorzyć (wbrew woli wierzyciela, tj. powoda w tych postępowaniach) w razie zgłoszenia przeciwko nim wierzytelności niewykazanych dokumentami z art. 485 k.p.c. lub wierzytelności, które nie mogą być przedmiotem rozpoznania w postępowaniu uproszczonym. W przeciwnym wypadku – przyjmując, że przepis art. 505 pkt 4 k.c. istotnie wyłącza tylko skuteczność potrącenia wbrew woli wierzyciela, który dysponuje chronioną

widzenia ich niewątpliwą zaletą jest to, że wykluczają one ryzyko zaistnienia sytuacji kłopotliwych, w których orzeczenie sądu wydane w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym jest niezgodne z rzeczywistym stanem rzeczy (tj. sytuacji, w których sąd w wyroku uwzględnia powództwo mimo tego, że wierzytelność powoda została umorzona na skutek potrącenia z wierzytelnością pozwanego). Rozważając, czy poglądy te są w aktualnym stanie prawnym uzasadnione, trzeba jednak zwrócić uwagę nie tylko na treść art. 493 § 3 k.p.c., art. 505⁴ § 2 k.p.c. oraz art. 505 pkt 4 k.c., ale także na wskazane wcześniej, aktualne brzmienie przepisów o powództwie opozycyjnym, zwłaszcza art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Zmiany treści tego ostatniego przepisu, jakie miały miejsce w ciągu ostatnich lat, rzutują bowiem w istotny sposób na wykładnię również innych niż art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. regulacji prawnych, w szczególności zaś właśnie na wykładnię przepisów art. 493 § 3 k.p.c. oraz art. 505⁴ § 2 k.p.c.

Mając na uwadze nowe brzmienie art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., a także interpretację tego przepisu zawartą w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., należy przyjąć, iż przedstawione zapatrywania na temat art. 493 § 3 k.p.c. oraz art. 505⁴ § 2 k.p.c., jako przepisów szczególnych, o których mowa w art. 505 pkt 4 k.c., są już w całości nieaktualne. *De lege lata* należy bowiem wykluczyć stanowisko, że oświadczenie o potrąceniu złożone przez pozwanego w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym, przy braku spełnienia warunków przewidzianych – odpowiednio – w art. 493 § 3 k.p.c. lub w art. 505⁴ § 2 k.p.c., jest nieskuteczne z punktu widzenia prawa materialnego i nie prowadzi do wzajemnego umorzenia obu wierzytelności (do wysokości wierzytelności niższej). Skoro bowiem Sąd Najwyższy zakłada w uchwale z dnia 23 maja 2012 r., że do przykładów sytuacji uzasadniających wytoczenie

wierzytelnością – nie byłoby bowiem w ogóle podstaw do prowadzenia rozważań, czy powyższe przepisy wprowadzające ograniczenia w zgłaszaniu wierzytelności do potrącenia mogłyby być traktowane jako przepisy szczególne, o których mowa w art. 505 pkt 4 k.c. Wierzytelności w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym w powyższych sytuacjach są bowiem zgłaszane przez wierzyciela, który tymi wierzytelnościami dysponuje. Uwagi te, zważywszy na argumentację przedstawioną w niniejszym artykule, mają jednak w przypadku przepisów art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. znaczenie drugorzędne.

powództwa opartego na art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. należy przedstawienie do potrącenia w postępowaniu nakazowym nienależycie udokumentowanej wierzytelności lub przedstawienie w postępowaniu uproszczonym do potrącenia roszczenia – które nie mogłoby być rozpoznawane w tym postępowaniu odrębnym, to konsekwentnie przecież Sąd Najwyższy musi przyjmować też, że w powyższych sytuacjach oświadczenie o potrąceniu już w momencie jego złożenia w toku postępowania nakazowego lub uproszczonego jest od strony materialnoprawnej skuteczne (a więc, że oświadczenie to prowadzi do wzajemnego umorzenia wierzytelności objętych potrąceniem). Jeżeli bowiem oświadczenie o potrąceniu w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym, złożone bez zachowania wymagań z art. 493 § 3 k.p.c. lub art. 505⁴ § 2 k.p.c., miałoby nie wywoływać skutku materialnoprawnego, to w celu pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności orzeczenia wydanego w tym postępowaniu, dłużnik musiałby przecież złożyć oświadczenie o potrąceniu po raz drugi, już w sposób skuteczny, po zamknięciu rozprawy w pierwszym procesie⁴⁰.

⁴⁰ Należy dodać, że tak w nauce, jak i w orzecznictwie współcześnie przyjmuje się, iż dłużnik może już po wydaniu przeciwko niemu tytułu egzekucyjnego złożyć oświadczenie o potrąceniu, które będzie stanowić zdarzenie uzasadniające wytoczenie powództwa opozycyjnego na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. niezależnie od tego, czy stan potrącalności powstał dopiero po wydaniu tytułu egzekucyjnego, czy wcześniej. Tak np. SN w uchwale z dnia 14 października 1993 r., III CZP 141/93, OSNCP 1994/5/102; a także w wyroku z dnia 27 września 2005 r., V CK 183/05, Lex nr 172091; a w literaturze np. L. Ostrowski, *Potrącenie jako podstawa powództwa opozycyjnego*, NP 1965, nr 6, s. 645; J. Krajewski, *Z zagadnień potrącenia...*, *op. cit.*, s. 21–22; R. Frey, *Powództwa przeciwegzekucyjne...*, *op. cit.*, s. 53–54; S. Gurgul, *Zarzut potrącenia jako podstawa powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego wydanego na rzecz syndyka masy upadłości*, M.Prawn. 2012, nr 12, s. 663; P. Grzegorzczak, *Wykładnia...*, *op. cit.*, s. 1269. Podobne stanowisko wyrażano także w literaturze okresu międzywojennego na tle art. 566 § 1 pkt 2 d.k.p.c. (M. Allerhand, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 133; Z. Fenichel, *Powództwo o umorzenie...*, *op. cit.*, s. 495), choć należy odnotować, że w tamtym okresie wyrażano także poglądy przeciwstawne (np. Z. Hahn, *Powództwa o umorzenie...*, *op. cit.*, s. 19), podtrzymywane następnie również po wejściu w życie Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. (K. Korzan, *Kilka uwag na temat powództw przeciwegzekucyjnych*, NP 1966, nr 9, s. 1118; E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa...*, *op. cit.*, s. 102, 107). Współcześnie pogląd ten wyrażany jest dość rzadko (zob. jednak np. M. Kowalcuk-Szymańska, *Nierozpoznanie zarzutu spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego – III CZP 47/10*, M.Prawn. 2011, nr 9/dodatek, s. 36, która twierdzi, że pogląd ten ma uzasadnienie po zmianach Kodeksu postępowania cywilnego dokonanych ustawą z dnia 2 lipca 2004 r.). Jak bowiem słusznie zauważa P. Grzegorzczak, *Wykładnia...*, *op. cit.*, s. 1269, w przypadkach,

Podstawą powództwa złożonego z powołaniem się na to zdarzenie (tj. spełnienie świadczenia na skutek potrącenia) nie mógłby jednak wówczas być art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. (który jako podstawę pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności wymienia fakt spełnienia świadczenia jeszcze przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny), ale art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c., przewidujący klasyczną podstawę powództwa opozycyjnego (tj. zdarzenie mające miejsce po zamknięciu rozprawy). Stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 23 maja 2012 r., pozwalające w powyższych sytuacjach skorzystać z powództwa z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., zaaprobowane następnie przez ustawodawcę, musi zatem być równoznaczne z założeniem, że już złożone w czasie trwania postępowania nakazowego lub uproszczonego oświadczenie o potrąceniu prowadzi do wzajemnego umorzenia obu wierzytelności, nawet jeżeli pozwany nie spełnił wymogów, o których mowa w art. 493 § 3 k.p.c. lub art. 505⁴ § 2 k.p.c. Gdyby bowiem było inaczej, to w razie nieuwzględnienia zarzutu potrącenia w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym, dłużnik nie mógłby skutecznie wytoczyć powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na podstawie z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c.

Z powyższego wynika więc, że wypowiadając się na temat powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., już w uchwale z dnia 23 maja 2012 r. Sąd Najwyższy *implicite* zakwestionował zyskujące ostatnio na popularności spojrzenie na temat relacji między art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. oraz art. 505 pkt 4 k.c. Po wejściu w życie wymienionej wcześniej ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych

w których stan potrącalności nastąpił przed zamknięciem rozprawy, w razie złożenia przez pozwanego oświadczenia o potrąceniu już po jej zamknięciu, oświadczenie to stanowi odrębne zdarzenie, typowe *novum productum*, które nie jest objęte prekluzją materiału faktycznego sprawy. Umorzenie zobowiązania następuje więc w takich sytuacjach dopiero na skutek zdarzenia, które nastąpiło po zamknięciu rozprawy (tj. na skutek oświadczenia o potrąceniu); zdarzenie to może być zatem podstawą powództwa opozycyjnego z art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. Zob. również P. Grzegorzczak, *Zarzut...*, *op. cit.*, s. 99.

ustaw, tym bardziej nie ma już podstaw, by twierdzić, że przepisy art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. przewidują, iż w razie braku spełnienia przewidzianych w nich warunków, umorzenie zgłaszanej wierzytelności przez potrącenie jest niemożliwe. Jak się zatem wydaje, jedno z istotniejszych zagadnień dotyczących wykładni wymienionych przepisów, pomimo braku wyraźnych wypowiedzi na ten temat w uzasadnieniu uchwały z dnia 23 maja 2012 r. oraz w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej Kodeks postępowania cywilnego z dnia 10 lipca 2015 r., zostało w istocie rozstrzygnięte przez samego ustawodawcę⁴¹. Wskazana wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., a także art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. ma jednak poważne i w istocie dość kłopotliwe implikacje praktyczne.

4. Przede wszystkim, przyjęte przez ustawodawcę stanowisko zamyka drogę pozwanemu w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym do późniejszego, skutecznego dochodzenia jego wierzytelności w innym

⁴¹ Należy jednocześnie zauważyć, że przedstawione spostrzeżenia pozwalają na odrzucenie wyłącznie poglądu na temat charakteru przepisów art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. jako przepisów szczególnych w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c. Opierając się na treści uzasadnienia uchwały z dnia 23 maja 2012 r., a także uzasadnienia projektu ustawy z dnia 10 lipca 2015 r., nie można jeszcze bowiem przyjmować, że w nowym stanie prawnym nie zasługują na aprobatę pozostałe zapatrywania na temat potrącenia w postępowaniu nakazowym, wyrażone przez SN w uchwale z dnia 13 października 2005 r., a zwłaszcza stanowisko, że wymóg przewidziany w art. 493 § 3 k.p.c. nie dotyczy potrącenia dokonanego przed doręczeniem pozwanemu nakazu zapłaty i pozwu. Tezę uchwały SN z dnia 13 października 2005 r. można byłoby uznać za nieaktualną wyłącznie przy założeniu, że uzasadnienia dla wykładni art. 493 § 3 k.p.c., jako przepisu dotyczącego jedynie oświadczenia o potrąceniu złożonego po zawiśnięciu sporu w postępowaniu nakazowym, należy upatrywać tylko w jego materialnoprawnej naturze oraz statusie przepisu szczególnego, o którym mowa w art. 505 pkt 4 k.c. W nauce prezentuje się natomiast również inne, przekonujące argumenty na rzecz stanowiska, że art. 493 § 3 k.p.c. nie znajduje zastosowania w sytuacji, w której do potrącenia doszło jeszcze przed otrzymaniem przez pozwanego odpisu nakazu zapłaty (wyrażnie eksponował je np. Ł. Kozłowski, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 295–298, który negując pogląd o materialnoprawnej naturze art. 493 § 3 k.p.c., jednocześnie zajmował stanowisko, iż przepis ten nie dotyczy sytuacji, w której pozwany powołuje się na potrącenie dokonane jeszcze przed doręczeniem mu nakazu zapłaty i pozwu; zob. również T. Szanciło, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 118–119; T. Staranowicz, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 159–161; B. Janiszewska, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 20; B. Draniewicz, *Uznanie niewłaściwe jako podstawa wydania nakazu zapłaty i zarzut potrącenia w postępowaniu nakazowym*, *Prawo Spółek* 2007, nr 2, s. 57; por. jednak T. Kotuk, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 98, którego zdaniem „przedstawienie wierzytelności do potrącenia” w rozumieniu art. 493 § 3 k.p.c. to inaczej powołanie się na to, że wierzytelność pozwanego istnieje lub istniała).

procesie⁴². Oświadczenie o potrąceniu w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym wywołuje skutek z art. 498 § 2 k.c., przez co wierzytelność przedstawiona do potrącenia przez pozwanego, nawet w razie niespełnienia wymagań z art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c., ulega umorzeniu. Następcze wniesienie przez takiego pozwanego nowego pozwu o zasądzenie uprzednio przedstawionej do potrącenia wierzytelności nie może więc – mimo że w procesie takim nie dojdzie do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. – skutkować uzyskaniem przez niego korzystnego wyroku, tj. wyroku zasądzającego tę należność. W czasie składania pozwu, dochodzona wierzytelność nie będzie wszak już istnieć.

Ponadto, zapatrywanie o braku możliwości uznania art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. za przepisy szczególne w rozumieniu art. 505 pkt 4 k.c., może prowadzić do zasądzania przez sąd w postępowaniu nakazowym i uproszczonym takich należności, które w czasie zamknięcia rozprawy już nie istnieją⁴³. Oświadczenie o potrąceniu wierzytelności niewykazanej dokumentami z art. 485 k.p.c. lub niespełniającej wymagań z art. 505⁴ § 2 k.p.c. nie będzie mogło doprowadzić do oddalenia powództwa z przyczyn proceduralnych, z drugiej jednak strony, wierzytelność powoda zgłoszona w pozwie, w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.), w razie skutecznie dokonanego potrącenia przez pozwanego, nie będzie już istnieć. Przy braku cofnięcia pozwu przez powoda w takim przypadku, w procesie może dojść zatem do sytuacji niełatwej do zaakceptowania. Sąd nie będzie bowiem mógł oddalić wytoczonego powództwa pomimo tego, że oczywiste będzie, iż na skutek potrącenia dokonanego przez pozwanego, obie wierzytelności – zgłoszona w pozwie i przedstawiona do potrącenia – uległy już wzajemnemu umorzeniu do wysokości wierzytelności niższej.

⁴² Nie oznacza to oczywiście tego, że pozew w sprawie, w której strona dochodzi takiej – uprzednio umorzonej przez potrącenie – wierzytelności, jest pozwem podlegającym odrzuceniu. W tego typu sprawie sąd nie może bowiem uznać pozwu za niedopuszczalny ze względu na powagę rzeczy osądzonej. Wobec jednak uprzedniego umorzenia dochodzonej wierzytelności na skutek potrącenia, uwzględnienie wytoczonego powództwa będzie niemożliwe.

⁴³ Przy okazji interpretacji art. 493 § 3 k.p.c. wyraźnie zwraca na to uwagę B. Janiszewska, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 18.

Powództwo opozycyjne w omawianych sytuacjach staje się więc w istocie jedynym środkiem prawnym pozwalającym na skuteczną obronę praw pozwanego, który w postępowaniu nakazowym lub uproszczonym dokonał wprawdzie potrącenia, ale potrącenie to, ze względu na ograniczenia kognityjne przewidziane w art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c., nie mogło zostać uwzględnione przez sąd. Rozwiązanie przyjęte w art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. wydaje się zatem, przy przedstawionej wykładni art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c., wręcz niezbędne dla zapewnienia dłużnikowi w powyższych sytuacjach skutecznej obrony⁴⁴. Zważywszy jednak na przedstawione tutaj uwagi krytyczne, nie będzie chyba nadużyciem stwierdzenie, że zapatrywania, według których przepisy art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c. wyłączają, w razie braku spełnienia przewidzianych w nich warunków, skuteczność oświadczenia o potrąceniu w sensie materialnoprawnym, pozwalały jednak na dużo prostsze rozwiązanie omawianego problemu i przede wszystkim zapobiegały sytuacjom, do jakich może dochodzić aktualnie, tj. przypadkom, gdy sąd zasądza świadczenie, mimo że wierzytelność powoda w czasie zamknięcia rozprawy już nie istnieje. Można zatem wyrazić wątpliwość co do tego, czy wprowadzanie kolejnych zmian treści art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., który przewiduje odstępstwa od utrwalonego modelu powództwa opozycyjnego, wyłączającego powoływanie się w takim powództwie na zdarzenia z okresu poprzedzającego powstanie tytułu egzekucyjnego w postaci orzeczenia sądu, było zasadne.

⁴⁴ W literaturze niekiedy rozważane jest stanowisko, czy w wymienionych przypadkach nie można byłoby uzyskać ochrony prawnej, powołując się na przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. Zauważa się jednak, że korzystanie z tego sposobu dochodzenia wierzytelności mogłoby być obciążone pewnym ryzykiem, skoro regulacje o bezpodstawnym wzbogaceniu dają podstawę do dochodzenia zapłaty wyłącznie w granicach istniejącego wzbogacenia. Zob. B. Janiszewska, *Ograniczenia...*, *op. cit.*, s. 64 (przypis nr 8); *Idem*, *Uwagi...*, *op. cit.*, s. 21. Z kolei D. Chrapoński, *Uwagi o potrąceniu...*, *op. cit.*, s. 637–638, uznaje, że wierzyciel, który z materialnoprawnego punktu widzenia skutecznie potrącił swą wierzytelność w postępowaniu uproszczonym, ale zgłoszony przez niego w tym postępowaniu zarzut potrącenia został przez sąd pominięty, może wytoczyć przeciwko swojemu dłużnikowi (a więc powodowi z postępowania uproszczonego) powództwo o zwrot nienależnego świadczenia (art. 410 § 1 k.c.), jeżeli należność stwierdzona wyrokiem wydanym w postępowaniu uproszczonym zostałaby wyegzekwowana.

5. Na zakończenie uwag na temat nowego brzmienia art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. należy zauważyć, że być może już niedługo przepis ten będzie znajdował potencjalne zastosowanie w jeszcze większej liczbie przypadków, niż ma to miejsce w aktualnym stanie prawnym. Pomimo tego bowiem, że w ustawie z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁴⁵ przewidziano zmianę treści art. 493 § 3 k.p.c. i usunięcie z niego słów „do potrącenia mogą być przedstawione tylko wierzytelności udowodnione dokumentami, o których mowa w art. 485”, to jednak w ustawie tej nie zaproponowano zarazem żadnych zmian w zakresie brzmienia art. 505⁴ § 2 k.p.c. Ponadto, co najistotniejsze, przewidziano w niej daleko idące ograniczenia w zakresie zgłaszania zarzutu potrącenia, które mają dotyczyć wszystkich postępowań cywilnych, a nie tylko postępowań nakazowych. Zgodnie z przyjętym w ustawie brzmieniem art. 203¹ § 1 k.p.c., który ze względu na swoje ułożenie ma znajdować zastosowanie we wszystkich toczących się po wejściu w życie ustawy postępowaniach cywilnych, podstawą zarzutu potrącenia ma być tylko wierzytelność pozwanego z tego samego stosunku prawnego co wierzytelność dochodzona przez powoda, chyba że wierzytelność pozwanego jest niesporna lub uprawdopodobniona dokumentem, który nie pochodzi od pozwanego⁴⁶. Pozwany ma zaś – zgodnie z ww. ustawą – możliwość

⁴⁵ Według stanu aktualnego na dzień składania tekstu do druku, tj. w dniu 11 lipca 2019 r., ustawa ta była uchwalona przez parlament, nie była ona jednak jeszcze podpisana przez Prezydenta RP, ani ogłoszona w Dzienniku Ustaw RP. Data ewentualnego wejścia w życie przewidzianych w niej przepisów nie była zatem jeszcze znana. Zob. informacje na temat przebiegu procesu legislacyjnego online: <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3137> (dostęp: 11.07.2019).

⁴⁶ Można przypuszczać, że po ewentualnym wejściu w życie wskazanych przepisów, liczba spraw, w których pozwani będą podnosić zarzut potrącenia, znacząco spadnie. Należy jednak dodać, że mniejsza liczba spraw, w której dojdzie do podniesienia zarzutu potrącenia, nie musi oznaczać realnego usprawnienia pracy sądów, skoro pozwani, nie mogąc skutecznie podnieść zarzutu potrącenia, będą zmuszeni do tego, by wytaczać nowe powództwa celem realizacji swych praw. Tak trafnie A. Olaś, *Dopuszczalność zarzutu...*, *op. cit.*, s. 171. Zob. także uwagi M. Klonowskiego, *Kierunki zmian postępowania cywilnego w projekcie Ministra Sprawiedliwości ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 27.11.2017 r. – podstawowe założenia, przegląd proponowanych rozwiązań oraz ich ocena*, PPC 2018, nr 2, s. 190, który wskazuje nawet, że projektowane rozwiązania mogą – w jego ocenie – uczynić instytucję potrącenia fikcyjną.

zgłoszenia zarzutu potrącenia wyłącznie w piśmie procesowym, spełniającym, co do zasady, te same wymogi co pozew (art. 203¹ § 3 k.p.c.), nie później niż przy wdaniu się w spór co do istoty sprawy albo w ciągu dwóch tygodni od dnia, w którym jego wierzytelność stała się wymagalna (art. 203¹ § 2 k.p.c.)⁴⁷. Jak się wydaje, zgłoszenie przez pozwanego zarzutu potrącenia, mimo braku sprostania przez niego wymaganiom wskazanym w nowym art. 203¹ § 1 k.p.c. (wymóg pochodzenia wierzytelności z tego samego stosunku prawnego lub bezsporności wierzytelności pozwanego, ewentualnie uprawdopodobnienia jej dokumentem nie pochodzącym wyłącznie od pozwanego), będzie uprawniać go do zgłoszenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci orzeczenia sądu zaopatrzonego w klauzulę wykonalności na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Sytuacja ta powinna wpisywać się w katalog przypadków, w których skuteczne podniesienie zarzutu spełnienia świadczenia jest „z mocy ustawy niedopuszczalne” (lub w katalog przypadków, w których powództwo opozycyjne można będzie oprzeć – po zmianach w zakresie brzmienia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. – na „zarzucie potrącenia”⁴⁸), oświadczenie o potrąceniu zgłoszone w procesie, mimo braku spełnienia wymagań z art. 203¹ § 1 k.p.c.,

⁴⁷ Z treści wskazanego przepisu nie wynika wprost, czy ustawodawcy chodzi tutaj o wymagalność wierzytelności już po wdaniu się w spór co do istoty sprawy, czy też o wymagalność, jaka nastąpiła na wcześniejszym etapie. Zob. A. Jakubecki, *Opinia o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (projekt z dnia 27 listopada 2017 r.) sporządzona na zlecenie Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych*, Warszawa 2018, s. 16, online: <http://obsil.pl/wp-content/uploads/2018/05/Opinia-z-26-lutego-2018-r.-do-projektu-MS-KPC.pdf> (dostęp: 14.10.2018).

⁴⁸ Można zastanawiać się, czy po wprowadzeniu ustawą z 4 lipca 2019 r. zmiany brzmienia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., tj. po dodaniu do tego przepisu nowej podstawy powództwa opozycyjnego, które będzie można oprzeć także na wyraźnie wskazanym przez ustawodawcę „zarzucie potrącenia”, opisywany przypadek będzie trzeba uznawać za wpisujący się w zakres pojęcia „zarzut spełnienia świadczenia, którego podniesienie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne”, czy też to ostatnie pojęcie będzie mieć po zmianach węższe niż dotychczas znaczenie, a wszystkie sytuacje, w których w procesie powołano się na potrącenie będą uprawniać do wytoczenia powództwa opartego na wskazanym w nowym art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. „zarzucie potrącenia”. Niezależnie od tego, w jaki sposób praktyka rozwiąże ten problem, nie powinno jednak budzić wątpliwości, że w wymienionej sytuacji dłużnik będzie miał możliwość skutecznego wytoczenia powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności.

należałoby natomiast uznawać za zdarzenie skutkujące wygaśnięciem wierzytelności zgłoszonej do potrącenia oraz wierzytelności dochodzonej przez powoda, do wysokości wierzytelności niższej⁴⁹. Jedynym w zasadzie skutecznym środkiem obrony przed ewentualną egzekucją będzie zatem w takim przypadku wystąpienie przez dłużnika z powództwem opozycyjnym już po zakończeniu procesu, w którym zgłosił on zarzut potrącenia bez zachowania wymogów z art. 203¹ § 1 k.p.c. (przepis ten, podobnie jak aktualnie art. 493 § 3 k.p.c. i art. 505⁴ § 2 k.p.c., nie będzie zatem przepisem szczególnym, o którym mowa w art. 505 pkt 4 k.c.). Ponadto, ze względu na przyjętą w ustawie z 4 lipca 2019 r. nową treść art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. (w którym wskazuje się, że powództwo opozycyjne, poza zdarzeniami powstałymi po zamknięciu rozprawy oraz poza zarzutem spełnienia świadczenia, jeżeli jego podniesienie było „z mocy ustawy niedopuszczalne”, można oprzeć także na zarzucie potrącenia⁵⁰), w razie nieuwzględnienia przez sąd w procesie zarzutu potrącenia jedynie z uwagi na zgłoszenie go po terminie przewidzianym w art. 203¹ § 2 k.p.c. (tj. wtedy, gdy zarzut uznano za spóźniony), a także w przypadku zgłoszenia takiego zarzutu w niewłaściwej formie, tj. z naruszeniem art. 203¹ § 3 k.p.c., dłużnik – jak się wydaje – zdaniem ustawodawcy również będzie miał podstawę do wytoczenia powództwa opozycyjnego w oparciu o art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. Jakkolwiek bowiem nie można stwierdzić, że będą to przypadki, w których zgłoszenie zarzutu spełnienia świadczenia jest „z mocy ustawy niedopuszczalne”⁵¹, to jednak, ze względu na wprowadzenie w ustawie z 4 lipca 2019 r. do art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. odrębnej podstawy powództwa opozycyjnego

⁴⁹ Podobnie A. Olaś, *Dopuszczalność zarzutu...*, *op. cit.*, s. 157, 160.

⁵⁰ W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że opisana zmiana art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. jest podyktowana tym, że na skutek wprowadzanych ograniczeń w zakresie dopuszczalności zgłaszania zarzutu potrącenia może dochodzić do wydawania wyroków, które nie uwzględniają skutków potrącenia, jakie w rzeczywistości zaistniały. W związku z powyższym, pozwanego w tego rodzaju sprawach należy umocować do wytoczenia powództwa opozycyjnego opartego na dokonanym potrąceniu. Zob. Uzasadnienie, s. 174, online: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/o/166CCC44490F3965C-1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf> (dostęp: 24 czerwca 2019 r.).

⁵¹ Tak, odnośnie do zarzutu potrącenia pominiętego jako spóźniony, A. Olaś, *Dopuszczalność zarzutu...*, *op. cit.*, s. 164.

w postaci zarzutu potrącenia, bez żadnych wyraźnych ograniczeń dotyczących terminu, w jakim tego potrącenia dokonano, można przypuszczać, że po wejściu w życie tej ustawy, według intencji ustawodawcy każde potrącenie, którego nie uwzględnił sąd orzekający w sprawie, w której wydano orzeczenie będące tytułem egzekucyjnym, będzie mogło stanowić skuteczną podstawę powództwa przeciwegzekucyjnego. Zważywszy na przedstawione uwagi na temat dotychczasowej wykładni zwrotu „spełnienie świadczenia” w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., zakładającej, że pojęcie to obejmuje także wygaśnięcie zobowiązania na skutek potrącenia, a także ze względu na treść art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. trudno byłoby, jak się wydaje, przekonująco uzasadnić pogląd, że pojęcie „zarzutu potrącenia” – na gruncie nowego art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. – ma obejmować np. tylko zdarzenia zaistniałe po zamknięciu rozprawy lub zarzuty, których skuteczne zgłoszenie przed zamknięciem rozprawy było z mocy ustawy niedopuszczalne, a nie inne nieuwzględnione w postępowaniu rozpoznawczym (przed zamknięciem rozprawy poprzedzającej powstanie tytułu egzekucyjnego) zarzuty potrącenia. Gdyby bowiem tak było, to wprowadzanie powyższej zmiany do treści art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c., jak można przypuszczać, nie byłoby ani uzasadnione, ani konieczne, skoro oparcie powództwa opozycyjnego na potrąceniu dokonanym po zamknięciu rozprawy lub na zarzucie potrącenia, którego skuteczne zgłoszenie było z mocy ustawy niedopuszczalne, jest możliwe także i aktualnie, przy wykorzystaniu już istniejących podstaw powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Jak się wydaje, pojęcie „zarzutu potrącenia”, zgodnie z intencją ustawodawcy, ma, na gruncie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., obejmować przede wszystkim (lub wyłącznie⁵²) te przypadki, które nie wpisują się w zakres

⁵² Jeżeli pojęcie „zarzutu potrącenia” na gruncie nowego art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. miałyby obejmować także przypadki, w których potrącenia dokonano po zamknięciu rozprawy w sprawie, w której wydano tytuł egzekucyjny lub też przypadki, w których podniesienie zarzutu potrącenia w sprawie było „z mocy ustawy niedopuszczalne”, to należałoby równocześnie wykluczyć możliwość powołania się w tych sytuacjach na podstawę z art. 840 § 1 pkt 2 *in principio* k.p.c. (zdarzenie, które nastąpiło po zamknięciu rozprawy) lub na podstawę z art. 840 § 1 pkt 2 *in fine* k.p.c. w wersji aktualnie obowiązującej, tj. na „zarzut spełnienia świadczenia, którego zgłoszenie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne”. Dopuszczalna byłaby jednak

używanych już aktualnie w ustawie pojęć „zdarzenia, które nastąpiło po zamknięciu rozprawy” oraz „zarzutu spełnienia świadczenia, którego zgłoszenie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne”. Tego rodzaju zmiana, ze względu na powyższe uwagi na temat prawnodogmatycznego wzorca powództwa opozycyjnego jako środka prawnego, który, co do zasady, nie powinien godzić w prawomocność orzeczenia sądu, może budzić więc uzasadnione wątpliwości natury teoretycznej. Być może zatem z tego powodu w praktyce sądowej pojawi się i utrwali inna, niż zaproponowana wykładnia art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Jeżeli jednak tak nie będzie, to należy dostrzec, iż z uwagi na wprowadzone w ustawie z 4 lipca 2019 r. ograniczenia w zakresie dopuszczalności podnoszenia zarzutu potrącenia, zmiana ta pozwoli przynajmniej – niezależnie od jej negatywnej oceny z teoretycznego punktu widzenia – w praktyce uniknąć sytuacji, w których pozwany, który zgłosił spóźniony zarzut potrącenia lub zgłosił go w niewłaściwej formie, byłby po zakończeniu procesu pozbawiony zarówno możliwości skutecznego dochodzenia własnej wierzytelności w sprawie o zapłatę, jak też możliwości skutecznego powstrzymania skierowanej przeciwko niemu egzekucji.

również – przyjmując oczywiście, że taka była intencja ustawodawcy – interpretacja, w myśl której zakres dotychczas używanych przez ustawodawcę pojęć („zdarzenie, które nastąpiło po zamknięciu rozprawy” oraz „zarzut spełnienia świadczenia, którego zgłoszenie w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne”) nie ulegałby zmianie, a nowa podstawa powództwa opozycyjnego w postaci „zarzutu potrącenia” miałyby dotyczyć tylko takich oświadczeń o potrąceniu, które złożono przed zamknięciem rozprawy w sprawie, w której wydano orzeczenie stanowiące tytuł egzekucyjny i na które można było się powołać w procesie, a zgłoszenie stosownego zarzutu w tym zakresie nie było „z mocy ustawy niedopuszczalne”.

STRESZCZENIE **Wyłączenie komornika sądowego.
Komentarz do art. 763² k.p.c. dodanego ustawą
z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**

W niniejszym opracowaniu została omówiona problematyka wyłączenia komornika sądowego. Regulację prawną tej problematyki przeniesiono do art. 763² k.p.c. z art. 9 u.k.s.e., a przy tym rozbudowano ją. W artykule omówiono nie tylko przepisy art. 763² k.p.c., lecz także przepisy art. 48–54 k.p.c. mające odpowiednie zastosowanie do wyłączenia komornika. Wskazano również luki w prawie i wadliowości uregulowań.

Słowa kluczowe: *wyłączenie komornika sądowego, wyłączenie asesora komorniczego, przyczyny wyłączenia komornika, postępowanie o wyłączenie komornika*

SUMMARY **Excluding a Bailiff. Comment on
Art. 763² Code of Civil Procedures Added with
the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs**

This publication discusses the issue of excluding a bailiff. The legal regulation of this problem has been transferred to art. 763² of the Code of Civil Procedures from art. 9 of the Act on Bailiffs and Enforcement, and has been developed. The article discusses not only the regulation of art. 763² of the Code of Civil Procedures but also regulations of art. 48–54 of the Code of Civil Procedures, which apply accordingly to the exclusion of a bailiff. It also indicates legal gaps and deficiencies of the regulations.

Keywords: *exclusion of a bailiff, exclusion of a bailiff assessor, causes of bailiff exclusion, procedure for excluding a bailiff*

Wyłączenie komornika sądowego

Komentarz do art. 763² k.p.c.
dodanego ustawą z dnia 22 marca 2018 r.
o komornikach sądowych

Wprowadzenie

1. **Odesłanie.** Uwagi ogólne na temat modyfikacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego¹ dokonanych przez art. 261 u.k.s.² oraz uwagi do przepisów wprowadzających te przepisy (art. 298 u.k.s.) zostały zamieszczone w komentarzu do art. 346 i 759 k.p.c. opublikowanym w Przeglądzie Prawa Egzekucyjnego nr 6 z 2019 r.³

Niniejsze opracowanie stanowi w pewnym sensie kontynuację opracowania wskazanego wyżej, a zatem autor nie przytacza już początkowej części art. 261 u.k.s., a jedynie oznaczenie poszczególnych punktów tego artykułu zawierających treść zmodyfikowanych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Autor niniejszego artykułu nie przytacza

¹ Ustawa z 17 listopada 1964 r. (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.); dalej jako k.p.c.

² Ustawa z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. poz. 771 ze zm.).

³ I. Kunicki, *Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym. Komentarz do art. 346 i 759 Kodeksu postępowania cywilnego zmodyfikowanych ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE, nr 6, s. 48–70.

również uwag ogólnych na temat przepisów wprowadzających komentowane przepisy, a zatem na temat art. 298 u.k.s.

Art. 763². § 1. Wniosek o wyłączenie komornika zgłasza się na piśmie do komornika prowadzącego postępowanie, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia. Komornik w terminie 3 dni od dnia złożenia wniosku o wyłączenie przekazuje wniosek do sądu rejonowego właściwego ze względu na siedzibę kancelarii komornika, wraz z pisemnymi wyjaśnieniami.

§ 2. Sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika rozpoznaje wniosek o wyłączenie komornika w terminie 7 dni od dnia przekazania wniosku.

§ 3. Postanowienie w przedmiocie wyłączenia komornika sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym w składzie jednoosobowym. Na postanowienie zażalenie nie przysługuje.

§ 4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do zastępcy komornika oraz asesorów komorniczych, jeżeli osoby te prowadzą postępowanie lub dokonują określonych czynności w sprawie.

§ 5. Do czasu rozpoznania wniosku o wyłączenie komornik, którego dotyczy wniosek, może podejmować dalsze czynności, z wyjątkiem czynności, które pociągałyby za sobą nieodwracalne skutki, chyba że wniosek w sposób oczywisty zmierza jedynie do przedłużenia postępowania.

§ 6. W przypadku uwzględnienia wniosku o wyłączenie komornika, sąd wyznaczy innego komornika do dalszego prowadzenia postępowania, w miarę możliwości powierzając je komornikowi z tego samego rewiru, w którym ma siedzibę komornik wyłączony. W takim przypadku sąd może z urzędu uchylić w niezbędnym zakresie czynności dokonane po złożeniu wniosku.

§ 7. W zakresie nieuregulowanym w § 1–6 do wyłączenia komornika stosuje się odpowiednio przepisy o wyłączeniu sędziego.

I. Uwagi ogólne

1. **Istota uregulowania.** W przepisach art. 763² k.p.c., dodanego mocą art. 261 pkt 5 u.k.s., uregulowano postępowanie w przedmiocie wyłączenia komornika. Dotychczas problematyka ta była uregulowana w art. 9 u.k.s.e.⁴ Regulacja zawarta w art. 763² k.p.c. została jednak rozbudowana i uszczegółowiona (por. art. 763² § 5 i 6 k.p.c.) w stosunku do art. 9 u.k.s.e.

2. **Czasowy zakres zastosowania.** Przepisy art. 763² k.p.c. mają zastosowanie od dnia ich wejścia w życie (1 stycznia 2019 r. – art. 306 *in principio* u.k.s.), także do postępowań niezakończonych przed tym dniem (art. 298 ust. 1 u.k.s.).

W postępowaniach o wyłączenie komornika, toczących się w dniu 1 stycznia 2019 r., przepisy art. 763² k.p.c. mają zastosowanie do czynności (sądu, komornika, uczestnika postępowania) dokonanych w tym postępowaniu w dniu 1 stycznia 2019 r. albo w dniach następnych.

3. **Zakres przedmiotowy zastosowania nowej regulacji.** Przeniesienie przepisów o wyłączeniu komornika z ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (obecnie: ustawa o komornikach sądowych) do Kodeksu postępowania cywilnego wywołuje pytanie o zakres ich zastosowania. O ile bowiem dotychczas nie było wątpliwości, że art. 9 u.k.s.e. miał zastosowanie do wyłączenia komornika w każdym postępowaniu, w którym komornik występował jako organ⁵, to obecne umiejscowienie przepisów o wyłączeniu komornika w przepisach postępowania egzekucyjnego nasuwa uwagę, że mają one zastosowanie tylko w postępowaniu egzekucyjnym oraz w postępowaniach, do których te przepisy mają zastosowanie (por. np. art. 638² § 4 k.p.c.).

Jeżeli zatem zachodzi potrzeba wyłączenia komornika w innym postępowaniu (np. upadłościowym) albo przy wykonywaniu innych czynności

⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm.). Utraciła moc z dniem 1 stycznia 2019 r. (por. art. 305 u.k.s.).

⁵ Por. np. art. 638² k.p.c. i art. 174 ust. 1 ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 498 ze zm.).

(por. art. 3 ust. 4 u.k.s.), mamy do czynienia z luką w prawie. Należy uznać, że do wypełnienia tej luki znajdzie jednak zastosowanie przez analogię art. 763² k.p.c.

II. Uwagi do art. 763² § 1 k.p.c.

4. **Zakres uregulowania art. 763² § 1 k.p.c.** W przepisie tym zostały uregulowane cztery kwestie: 1) sposób zgłoszenia wniosku o wyłączenie komornika (zdanie 1 *in principio*); 2) częściowa treść tego wniosku (zdanie 1 *in fine*); 3) sposób postępowania komornika w razie złożenia wniosku o jego wyłączenie (zdanie 2 *in principio*); 4) właściwość rzeczowa i miejscowa sądu do rozpoznania wniosku (zdanie 2 *in fine*).

5. **Inicjatywa w wyłączeniu komornika.** Przepis art. 763² § 1 k.p.c. stanowi jedynie o wniosku o wyłączenie komornika, należy jednak uznać, że komornik powinien zawiadomić sąd o zachodzącej podstawie swego wyłączenia, stosownie do art. 51 w zw. z art. 763² § 7 k.p.c.⁶, jeżeli stwierdzi występowanie przesłanek swego wyłączenia, określonych w art. 48 albo 49 k.p.c. Zawiadomienie to jest równoznaczne z żądaniem komornika wyłączenia go przez sąd, o którym mowa w art. 49 k.p.c.

Komornik, tak samo jak sędzia, nie ma możliwości „samowyłączenia się” od prowadzenia danej sprawy. Rozwiązanie takie jest jednak uzasadnione, ponieważ w przeciwnym razie komornicy mogliby wyłączać się od prowadzenia spraw trudnych, kontrowersyjnych lub niedochodowych.

6. **Podmiot podlegający wyłączeniu.** Wyłączeniu podlega komornik prowadzący dane postępowanie, a zatem będący organem tego postępowania. Niedopuszczalne jest zaś złożenie wniosku o wyłączenie większej liczby komorników – np. wszystkich albo niektórych komorników danego rewiru. Wniosek taki, w zakresie, w jakim nie dotyczy komornika prowadzącego dane postępowanie, podlega odrzuceniu przez sąd jako niedopuszczalny⁷.

⁶ Tak też R. Reiwer [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019, s. 768.

⁷ Por. na tle wyłączenia sędziego I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Tom I. Komentarz/Art. 1–729*, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, Warszawa 2016, s. 247–248.

W sposób szczególny określono, że wyłączeniu podlega także asesor komorniczy i zastępca komornika, prowadzący dane postępowanie albo dokonujący określonych czynności (por. art. 763² § 4 k.p.c.). Podmiot ten jest jednak wówczas komornikiem w znaczeniu proceduralnym (por. niżej teza 30).

7. Warunki formalne wniosku. Wniosek o wyłączenie komornika powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego (tj. art. 126 i n. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a ponadto zawierać przytoczenie i uprawdopodobnienie przyczyny wyłączenia⁸. Komornik (zastępca komornika, asesor komorniczy), którego wniosek dotyczy, powinien być oznaczony w tym wniosku przez podanie imienia i nazwiska⁹, oraz wskazanie, przy którym sądzie działa (którego komornika zastępuje, u którego komornika jest zatrudniony).

W przeciwnym razie wniosek jest dotknięty brakiem formalnym. W konsekwencji przewodniczący wydziału, po przekazaniu wniosku przez komornika, wzywa wnioskodawcę do usunięcia braku formalnego pod rygorem zwrotu wniosku w terminie tygodniowym (art. 130 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

8. Sposób wniesienia wniosku. Wniosek o wyłączenie komornika należy wnieść do komornika, którego dotyczy¹⁰. Wniosek ten adresuje się do „właściwego sądu” (por. tezę 17).

9. Granice czasowe. Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie określają granic czasowych zgłoszenia wniosku o wyłączenie komornika. Wniosek taki można zatem złożyć od chwili, gdy dany komornik (zastępca, asesor) stał się organem postępowania, a zatem od chwili: złożenia do konkretnego komornika wniosku o wszczęcie egzekucji, przekazania sprawy egzekucyjnej innemu komornikowi, wyznaczenia zastępcy komornika do prowadzenia sprawy albo zlecenia przez komornika prowadzenia sprawy asesorowi komorniczemu.

⁸ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 768.

⁹ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 768.

¹⁰ Tak też R. Reiwer, *op. cit.*, s. 768.

Końcową chwilę złożenia wniosku stanowi zaś chwila dokonania przez danego komornika (zastępcę, asesora) ostatniej czynności postępowania.

10. Uprawdopodobnienie. Wymóg uprawdopodobnienia oznacza, że zachowanie szczegółowych przepisów o postępowaniu dowodowym nie jest konieczne (art. 243 k.p.c.). Wnioskodawca powinien zatem przytoczyć okoliczności uzasadniające wyłączenie komornika¹¹. Do sądu zaś należy decyzja, czy przeprowadzić określony dowód, mimo braku konieczności.

11. Przedmiot uprawdopodobnienia. Uprawdopodobnieniu podlega przyczyna wyłączenia komornika (por. tezę następną), a ściślej prawdziwość twierdzeń wnioskodawcy o istnieniu tej przyczyny.

Do wyłączenia komornika nie ma zaś odpowiedniego zastosowania art. 50 § 2 k.p.c., a zatem wnioskodawca nie musi w żadnej sytuacji uprawdopodobnić, że „przyczyna wyłączenia dopiero później powstała lub stała się mu znana”¹². W szczególności bowiem w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez komornika nie ma rozprawy, a zatem trudno by było określić taką chwilę. Ponadto, łagodząc skutki wyłączenia komornika w stosunku do wyłączenia sędziego, ustawodawca złagodził także niebezpieczeństwo przewlekania postępowania przez złożenie wniosku o wyłączenie komornika.

12. Przyczyny wyłączenia. Przyczyny te są określone w art. 48 i 49 k.p.c., stosowanych do wyłączenia komornika odpowiednio (w zw. z art. 763² § 7 k.p.c.). Należy uznać, że do komornika nie mają zastosowania przyczyny wyłączenia sędziego określone w art. 386 § 5, art. 394² § 1, art. 398¹⁵ § 2 i art. 413 k.p.c. Wydaje się zaś, że odpowiednie zastosowanie do wyłączenia komornika może mieć art. 77 § 2b u.s.p.¹³ w zw. z art. 763² § 7 k.p.c. (por. także tezę 55).

¹¹ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 768–769.

¹² R. Reiwer, *op. cit.*, s. 775.

¹³ Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 52 ze zm.).

Wskazanie przyczyny wyłączenia sprowadza się w istocie do postawienia komornikowi zarzutu, będącego przyczyną wyłączenia w świetle art. 48 lub 49 k.p.c. Wnioskodawca nie musi wskazywać przepisu prawa określającego daną przyczynę wyłączenia, ani formułować *expressis verbis* tej przyczyny. Sąd ocenia jednak zarzuty postawione komornikowi w świetle ustawowych przyczyn wyłączenia komornika.

13. Cofnięcie wniosku. Należy uznać, że na zasadach ogólnych (odwołalność czynności procesowych strony) wniosek o wyłączenie komornika może być skutecznie cofnięty do chwili jego rozpoznania. Do cofnięcia tego wniosku mają odpowiednie zastosowanie przepisy o cofnięciu pozwu (art. 203 § 4 i art. 355 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Niedopuszczalne jest zaś cofnięcie złożonego przez komornika zawiadomienia o podstawie swojego wyłączenia (art. 51 w zw. z art. 763² § 7 k.p.c.). Zawiadomienie to jest bowiem czynnością organu postępowania.

14. Niedopuszczalność kontroli wniosku przez komornika. Wobec braku uregulowań szczególnych należy uznać, że komornik, do którego wpłynął wniosek o wyłączenie, nie może badać go pod względem formalnym i dopuszczalności, a w konsekwencji nie może wzywać do usunięcia jego braków. Nie może również zwrócić wniosku, odrzucić go, ani umorzyć postępowania wywołanego wnioskiem – np. w razie cofnięcia wniosku. Choćby zatem braki formalne wniosku były oczywiste (np. nie został podpisany), komornik powinien zająć stanowisko w kwestii zasadności wniosku i przekazać go sądowi w celu doprowadzenia do usunięcia braków formalnych albo zwrotu. To samo dotyczy wypadku, gdy wniosek podlega odrzuceniu albo został cofnięty np. na drugi dzień po jego wniesieniu. Rozwiązanie to budzi zastrzeżenia, ponieważ może oznaczać zbędną pracę komornika i sądu.

15. Obligatoryjność przekazania wniosku. Odmienne niż w wypadku skargi na czynności komornika (por. art. 767 § 5 k.p.c.), komornik nie może uwzględnić wniosku o swoje wyłączenie. Zawsze zatem powinien przekazać ten wniosek sądowi, choćby jego zasadność była oczywista.

16. Charakter prawny terminu. Trzydniowy termin do przekazania przez komornika wniosku o wyłączenie wraz z wyjaśnieniami sądowi ma charakter instrukcyjny. Oznacza to, że przekroczenie tego terminu nie powoduje bezskuteczności podjętej czynności. Przekroczenie terminu instrukcyjnego nie wywołuje bowiem negatywnych skutków proceduralnych. Jednakże przekroczenie terminu instrukcyjnego jest działaniem bezprawnym, tak samo jak naruszenie każdego innego przepisu prawa przez organ postępowania. W konsekwencji, jeżeli dany podmiot poniesie szkodę w następstwie przekroczenia tego terminu, to jest już spełniona jedna z przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej, a mianowicie bezprawność działania organu¹⁴.

17. Właściwość sądu. Właściwy do rozpoznania wniosku o wyłączenie komornika jest sąd, przy którym komornik działa, a zatem sąd rejonowy, który sprawuje ogólny nadzór nad komornikiem (por. art. 2 ust. 2 u.k.s.). Dotyczy to także komornika wybranego przez wierzyciela na podstawie art. 10 u.k.s.

Należy uznać, że tak samo kształtuje się właściwość sądu, gdy komornik zawiadomił sąd o podstawie swego wyłączenia (art. 51 w zw. z art. 763² k.p.c.). W konsekwencji komornik powinien zawiadomić o podstawie swego wyłączenia sąd rejonowy, przy którym działa.

18. Kompetencje referendarza. Należy uznać, że wniosek o wyłączenie komornika może rozpoznać także referendarz sądowy (por. art. 759 § 1¹ k.p.c.).

19. Wyjaśnienia komornika. Powinny one dotyczyć okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia wniosku, a zatem przede wszystkim odnosić się do zarzutu postawionego komornikowi w powiązaniu z ustawową przyczyną wyłączenia. Komornik powinien sporządzić tekst wyjaśnień na piśmie.

¹⁴ Por. także uwagi na temat skutków przekroczenia terminu instrukcyjnego I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. I Art. 1–366*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2016, s. 1556; *idem*, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 64 i 144–145.

III. Uwagi do art. 763² § 2 k.p.c.

20. **Istota uregulowania § 2.** W przepisie tym zbędnie powtórzo-
no regulację właściwości rzeczowej i miejscowej sądu do rozpoznania
wniosku (por. wyżej tezy 4 i 17). Ponadto uregulowano w nim termin do
rozpoznania przez sąd wniosku o wyłączenie komornika.

21. **Charakter prawny terminu.** Siedmiodniowy termin do rozpo-
znania wniosku o wyłączenie komornika przez sąd jest terminem in-
strukcyjnym¹⁵.

Należy przyjąć zastosowanie tego terminu przez analogię do rozpo-
znania zawiadomienia komornika o podstawie swego wyłączenia (art. 51
w zw. z art. 763² § 7 k.p.c.).

22. **Początek biegu terminu.** Według komentowanego art. 763²
§ 3 k.p.c. termin do rozpoznania wniosku przez sąd biegnie od momen-
tu przekazania tego wniosku przez komornika do sądu. Należy jed-
nak dodać, że wniosek musi wówczas być wniesiony skutecznie, a za-
tem przede wszystkim nie może być dotknięty brakami formalnymi.
W przeciwnym razie termin ten należy liczyć od dnia usunięcia braków
formalnych wniosku.

23. **Rozpoznanie wniosku.** Przez pojęcie to należy rozumieć chwilę
(dzień) wydania: zarządzenia o zwrocie wniosku, postanowienia o odrzu-
ceniu wniosku albo o umorzeniu postępowania wywołanego wnioskiem,
postanowienia oddalającego wniosek albo uwzględniającego wniosek.

24. **Umorzenie postępowania.** Należy uznać, że sąd powinien umo-
rzyć postępowanie wywołane wnioskiem m.in., jeżeli postępowanie
egzekucyjne, którego organem jest komornik podlegający wyłączeniu
uległo definitywnemu zakończeniu, a zatem komornik dokonał w nim
ostatniej czynności postępowania. Należy zaznaczyć, że nie zawsze po-
krywa się to z wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania eg-
zekucyjnego albo o ukończeniu postępowania w inny sposób.

¹⁵ Tak też R. Reiwer, *op. cit.*, s. 773. Szerzej na temat skutków terminów instrukcyjnych,
wyżej w tezie 16.

Postępowanie wywołane wnioskiem o wyłączenie komornika podlega umorzeniu także wówczas, gdy wnioskodawca skutecznie cofnął wniosek.

25. Doręczenie postanowienia. Postanowienie w przedmiocie wyłączenia komornika, wydane na posiedzeniu niejawnym, podlega doręczeniu uczestnikom postępowania prowadzonego przez komornika (art. 357 § 2 zd. 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Mimo braku wyraźnego nakazu w przepisach prawa, należy przyjąć, że postanowienie rozstrzygające wniosek o wyłączenie komornika podlega doręczeniu temu komornikowi, ponieważ dotyczy go bezpośrednio, a ponadto ma wpływ na dalszy tok postępowania.

IV. Uwagi do art. 763² § 3 k.p.c.

26. Istota uregulowania § 3. W przepisie tym uregulowano rodzaj posiedzenia sądowego, skład sądu rozpoznającego wniosek o wyłączenie komornika oraz niedopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu rozstrzygające wniosek.

27. Rodzaj posiedzenia. Ze względu na istniejące już uregulowanie art. 766 zd. 1 k.p.c., zbędnie uregulowano dopuszczalność wydania postanowienia w przedmiocie wyłączenia komornika na posiedzeniu niejawnym. Tym bardziej, że postanowienie w przedmiocie wyłączenia sędziego w procesie również może być wydane na posiedzeniu niejawnym (art. 52 § 2 zd. 2 k.p.c.).

Nie ma przeszkód, aby sąd rozpoznał wniosek o wyłączenie komornika na posiedzeniu jawnym (art. 148 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)¹⁶, zwłaszcza jeżeli chce uzyskać dodatkowe wyjaśnienia od wnioskodawcy albo komornika.

28. Skład sądu. Potrzeba regulacji składu sądu w art. 763² § 3 k.p.c. budzi wątpliwości. Zasadą w postępowaniu egzekucyjnym jest bowiem skład jednoosobowy (art. 47 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Z drugiej jednak strony o wyłączeniu sędziego sąd rozstrzyga w składzie trzech sędziów

¹⁶ Tak też R. Reiwer, *op. cit.*, s. 773.

zawodowych (art. 52 § 2 zd. 1 k.p.c.). W razie braku komentowanego uregulowania mogłaby zatem powstać wątpliwość w kwestii składu sądu rozpoznającego wniosek o wyłączenie komornika.

Należy dodać, że uchwalona została zmiana art. 52 § 2 k.p.c. przez wprowadzenie jednoosobowego składu sądu dla rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego¹⁷. Po wejściu w życie tej zmiany (14 dni od ogłoszenia ustawy zmieniającej) przepis art. 763² § 3 k.p.c. w części dotyczącej składu sądu stanie się zbędny.

29. Niedopuszczalność zażalenia. Wątpliwości budzi również kwestia wyraźnego uregulowania niedopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie wyłączenia komornika. Z jednej bowiem strony w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie przysługuje tylko w wypadkach wskazanych w ustawie (por. art. 767⁴ § 1 k.p.c.). Z drugiej jednak strony na postanowienie sądu, oddalające wniosek o wyłączenie sędziego w procesie, przysługuje zażalenie z mocy art. 394 § 1 pkt 10 k.p.c. Wątpliwość mogłaby zatem powstać także w odniesieniu do dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu oddalające wniosek o wyłączenie komornika.

Należy przy tym zaznaczyć, że niedopuszczalność zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o wyłączenie komornika budzi poważne zastrzeżenia. Prowadzenie egzekucji przez wadliwie niewyłączonego komornika, co do którego zachodzi przyczyna wyłączenia zwłaszcza *ex lege*, narusza bowiem podstawowe standardy państwa prawa¹⁸.

V. Uwagi do art. 763² § 4 k.p.c.

30. Istota uregulowania § 4. Przepis ten określa *expressis verbis* zakres zastosowania przepisów o wyłączeniu komornika do zastępcy komornika i asesora komorniczego. Oznacza to, że, co do zasady, pojęcie

¹⁷ Por. art. 1 pkt 20 ustawy z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, stan prawny przed podpisaniem przez Prezydenta RP.

¹⁸ Odmienne, z powołaniem się na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 21/11, lecz nieprzekonująco, R. Reiwer, *op. cit.*, s. 773–774.

komornika sądowego w przepisach o wyłączeniu komornika należy rozumieć ściśle, tj. nie obejmuje ono zastępcy ani asesora.

Należy uznać, że w razie braku komentowanego przepisu zastosowanie do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego miałyby wszystkie paragrafy art. 763² k.p.c., ponieważ zastępca komornika i asesor komorniczy prowadzący postępowanie jest, co do zasady, komornikiem w rozumieniu przepisów proceduralnych (komornikiem w znaczeniu proceduralnym, choć nie jest komornikiem w znaczeniu ustrojowym¹⁹). Komentowany § 4 ogranicza zatem w istocie zakres zastosowania art. 763² k.p.c., wobec zastępcy komornika i asesora komorniczego.

31. Zakres zastosowania przepisów. Wyraźne określenie, że do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego mają zastosowanie przepisy art. 763² § 1–3 k.p.c. oznacza, że do wyłączenia tych podmiotów nie mają zastosowania przepisy § 5–7 tego artykułu.

Należy uznać, że zakres zastosowania tych przepisów do wyłączenia zastępcy komornika oraz asesora komorniczego został określony wadliwie. W szczególności bowiem do wyłączenia zastępcy i asesora zastosowanie powinny mieć także § 5, § 6 zd. 2 i § 7 tego artykułu, a w wypadku zastępcy komornika ponadto § 6 zd. 1.

Wobec niestosowania do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego przepisów art. 763² § 5–7 k.p.c. odpowiednie zastosowanie w tym zakresie mają przepisy o wyłączeniu sędziego, tj. art. 50–54 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

32. Zastępca komornika. Jest to komornik sądowy (por. art. 43 ust. 2 pkt 1, art. 44 ust. 2, art. 45 ust. 2 u.k.s.) albo asesor komorniczy (por. art. 43 ust. 2 pkt 2, art. 44 ust. 2 u.k.s.), któremu powierzono zastępstwo komornika.

¹⁹ Należy zaznaczyć, że pojęcie „komornik”, podobnie jak pojęcie „sąd” jest używane w przepisach prawa w różnych znaczeniach. Odnośnie do pojęcia „komornik” zagadnienie to nie zostało opracowane przez naukę. Natomiast co do znaczeń pojęcia „sąd” szerzej W. Broniewicz, *Sąd rodzinny a sąd opiekuńczy*, PS 1993, nr 2, s. 38 i n.; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016, s. 149–151.

Zastępca może być wyznaczony na krótki okres zastępstwa (art. 43 ust. 1 u.k.s.) albo na okres długotrwały (art. 45 ust. 1 u.k.s.). Należy uznać, że możliwość wyłączenia dotyczy każdego zastępcy, jeżeli jednak okres zastępstwa upłynie przed rozpoznaniem wniosku, sąd nie umarza postępowania, lecz rozpoznaje wniosek, co może mieć znaczenie dla uchylecia czynności dokonanych przez zastępcę po złożeniu wniosku. Ponadto zastępca wyłączony nie może być wyznaczony ponownie do prowadzenia tego samego postępowania.

33. Asesor komorniczy. Jest to osoba powołana przez prezesa sądu apelacyjnego na stanowisko asesora komorniczego (art. 129 u.k.s.) i nieodwołana z tego stanowiska (art. 144 i 145 u.k.s.), która nie zrzekła się tego stanowiska (art. 146 ust. 1 pkt 2 i art. 147 u.k.s.), ani nie utraciła go w inny sposób (np. art. 146 u.k.s.). Asesor komorniczy podlega wyłączeniu, jeżeli jest organem postępowania, a zatem prowadzi postępowanie albo dokonuje innych czynności na zlecenie komornika (art. 138 u.k.s.). Jeżeli asesor komorniczy pełni funkcję zastępcy komornika, podlega wyłączeniu jako zastępca komornika (por. też 32).

VI. Uwagi do art. 763² § 5 k.p.c.

34. Istota uregulowania § 5. W paragrafie tym uregulowano problematykę dokonywania czynności przez komornika, wobec którego złożono wniosek o wyłączenie. Przepis ten wyłącza zastosowanie art. 50 § 3 w zw. z art. 763² § 7 k.p.c.

35. Wątpliwości interpretacyjne. Przepis § 5 został sformułowany niezrozumiale, ponieważ nie jest jasne do czego odnosi się końcowa część tego paragrafu. Jeżeli zatem wniosek o wyłączenie komornika w sposób oczywisty zmierza jedynie do przedłużenia postępowania, powstaje wątpliwość czy komornik nie może podejmować żadnych czynności, czy też może podejmować także takie czynności, które pociągałby za sobą nieodwracalne skutki. Należy przyjąć drugą spośród tych możliwości interpretacji § 5.

36. Rozpoznanie wniosku. Szerzej na temat tego pojęcia w tezie 23. Komornik nie powinien jednak podejmować czynności do chwili, w której dowie się o rozpoznaniu wniosku. Jeżeli wniosek o wyłączenie zostanie uwzględniony przez sąd, zastosowanie ma § 6 komentowanego artykułu (por. tezy 43–54).

37. Czynności wywołujące nieodwracalne skutki prawne. Pojęcie to jest niejasne. W zasadzie bowiem skutki każdej czynności komornika mogą być odwrócone. W szczególności orzeczenie komornika (postanowienie, plan podziału) może być uchylone albo zmienione przez sąd, na podstawie zarówno art. 763² § 6 zd. 2, jak i art. 759 § 2 k.p.c. Ponadto zawsze są one zaskarżalne skargą na czynności komornika (zarzutami przeciwko planowi podziału).

Nie przekonują przy tym stwierdzenia, że nieodwracalne są skutki materialnoprawne²⁰. Skutki materialnoprawne czynności komornika mogą bowiem być odwrócone przez sąd przez uchylenie albo zmianę czynności komornika. Widać to szczególnie wyraźnie na tle możliwości odwrócenia skutków materialnoprawnych wywołanych przez prawomocne wyroki.

Nie można również zgodzić się ze stwierdzeniem, iż w pojęciu czynności wywołujące nieodwracalne skutki prawne chodzi o licytacyjną sprzedaż nieruchomości albo sprzedaż ruchomości w trybie licytacji elektronicznej²¹. Pojęcie sprzedaż ruchomości albo nieruchomości jest bardzo niejasne. W wypadku ruchomości sprzedaż dochodzi do skutku w następstwie przybicia (art. 869 § 2 k.p.c.). Przybicie ruchomości udzielone przez komornika podlega jednak uchyleniu w kilku wypadkach określonych przez prawo (art. 870 § 1 k.p.c.), a ponadto pomimo przybicia nabywca może zrzec się nabycia ruchomości, jeżeli skarga na przybicie nie zostanie rozstrzygnięta w ciągu 2 tygodni (art. 870 § 3 k.p.c.)²². Nie jest to

²⁰ Por. S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. II. Komentarz/Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, s. 174.

²¹ R. Reiwer, *op. cit.*, s. 775.

²² Nie ma przy tym znaczenia, czy sprzedaż nastąpiła w formie licytacji elektronicznej, czy licytacji ustnej, ponieważ art. 870 § 1 i 3 k.p.c. mają zastosowanie do obydwu tych form licytacji ruchomości.

zatem czynność wywołująca nieodwracalne skutki prawne. Komornik zaś nigdy nie sprzedaje nieruchomości. Nawet bowiem w uproszczonej egzekucji z nieruchomości, sąd wydaje postanowienie o przysądzeniu własności, które przenosi własność na nabywcę (art. 999 § 1 w zw. z art. 1013⁵ § 2 i art. 1013⁶ § 2 k.p.c.).

Należy zatem uznać, że w art. 763² § 5 k.p.c. chodzi raczej o czynności, których skutki nie mogą być odwrócone w postępowaniu, w którym powstały. Oznacza to, że odwrócenie tych skutków wymagałoby wszczęcia kolejnego postępowania sądowego – np. wydanie rzeczy nabywcy albo wydanie pieniędzy uzyskanych z egzekucji wierzycielowi, gdyby nabywca albo wierzyciel nie zechciał zwrócić tych rzeczy albo wydanej sumy pieniędzy.

38. Przedłużanie postępowania. Wniosek o wyłączenie komornika „zmierza jedynie do przedłużania postępowania”, jeżeli jego rzeczywistym celem nie jest uzyskanie wyłączenia komornika, lecz przedłużenie postępowania. Dotyczy to zatem wypadku, gdy wnioskodawca podał nieprawdziwe okoliczności jako podstawę wyłączenia komornika.

39. Oczywistość. Ma ona miejsce, gdy bez prowadzenia jakichkolwiek ustaleń, a zatem „na pierwszy rzut oka” widać, że wnioskodawca podał we wniosku nieprawdziwe okoliczności dla uprawdopodobnienia wyłączenia komornika.

40. Podejmowanie czynności. Co do zasady, komornik, mimo wpłynięcia wniosku, może podejmować dalsze czynności w prowadzonym postępowaniu. Użycie w art. 763² § 5 *in principio* k.p.c. słowa „może” oznacza bowiem, że komornik ocenia celowość podejmowania czynności, nie jest zaś zobligowany do ich podejmowania. Jeżeli oceni, że wyłączenie go przez sąd jest prawdopodobne, powinien powstrzymać się od dokonywania czynności²³.

41. Powstrzymanie się od czynności. Komornik zawsze powinien powstrzymać się od dokonywania czynności, które pociągałyby za sobą

²³ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 775.

nieodwracalne skutki. Jeżeli jednak uzna, że wniosek w sposób oczywisty zmierza jedynie do przedłużenia postępowania, może podejmować także czynności, które wywołają nieodwracalne skutki prawne. W takim bowiem wypadku wyłączenie go jest mało prawdopodobne.

Wystąpienie okoliczności, o których mowa w tezach 37–39 (wywołanie przez czynność nieodwracalnych skutków i oczywiste zmierzanie wniosku do przedłużenia postępowania) ocenia komornik, którego wniosek dotyczy²⁴. To komornik bowiem decyduje czy podejmować dalsze czynności. Skutki błędu w tym zakresie ponosi komornik i Skarb Państwa (por. art. 36 ust. 1 i 2 u.k.s.).

42. Czynności zastępcy i asesora. Przepis art. 763² § 5 k.p.c. nie ma zastosowania do zastępcy komornika i asesora komorniczego (por. art. 763² § 4 k.p.c.). Jeżeli zatem złożono wniosek o wyłączenie zastępcy albo asesora, podmioty te mogą podejmować dalsze czynności postępowania (art. 50 § 3 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Zróżnicowanie sytuacji komornika oraz zastępcy i asesora w tym zakresie jest niezrozumiałe.

VII. Uwagi do art. 763² § 6 k.p.c.

43. Istota uregulowania. W art. 763² § 6 k.p.c. uregulowano dwie kwestie na wypadek uwzględnienia wniosku o wyłączenie komornika. Po pierwsze, wyznaczenie innego komornika do prowadzenia postępowania po wyłączeniu komornika dotychczasowego (zdanie 1). Po drugie, możliwość uchylenia z urzędu czynności dokonanych przez komornika po złożeniu wniosku (zdanie 2).

44. Wyznaczenie komornika. Wyznaczenie innego komornika do dalszego prowadzenia postępowania w razie uwzględnienia wniosku jest obligatoryjne. Sąd powinien wyłączyć komornika i wyznaczyć innego w jednym postanowieniu.

²⁴ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 775 i 776.

Jeżeli zachodzi konieczność dokonania określonych ustaleń co do wyznaczanego komornika, sąd może wyznaczyć go w innym, kolejnym postanowieniu, wydanym później, jednakże niezwłocznie i nie później niż w ciągu 7 dni od momentu złożenia wniosku.

45. Komornik z tego samego rewiru. Możliwość wyznaczenia komornika z tego samego rewiru zachodzi, gdy w danym rewirze jest więcej niż jeden komornik i sądowi nie jest znana przyczyna uzasadniająca jego wyłączenie.

46. Komornik z innego rewiru. Jeżeli nie jest możliwe wyznaczenie komornika z tego samego rewiru, może być wyznaczony komornik z innego rewiru. Jak należy przyjąć, powinien być to komornik z sąsiedniego rewiru. Wykładnia celowościowa art. 763² § 6 zd. 1 k.p.c. pozwala bowiem przyjąć, że ustawodawcy chodziło o to, aby po wyłączeniu egzekucję prowadził komornik mający siedzibę w tej samej albo nieodległej miejscowości.

47. Wyznaczenie zastępcy i asesora. Przepis art. 763² § 6 k.p.c. nie ma zastosowania do zastępcy komornika i asesora komorniczego (por. art. 763² § 4 k.p.c.).

Zastępca komornika podlega zatem wyznaczeniu do dalszego prowadzenia postępowania w trybie art. 43 ust. 1 albo art. 45 ust. 1 u.k.s., a zatem według zasad ogólnych, tak jak wyznaczany jest zastępca pierwotny.

Jeżeli zaś zostanie wyłączony asesor, komornik może zlecić dokonywanie czynności innemu asesorowi (art. 138 u.k.s.) albo samemu dokonywać danych czynności.

48. Uchylenie czynności. W razie wyłączenia komornika, sąd może z urzędu uchylić czynności dokonane przez niego po złożeniu wniosku. Należy uznać, że treść art. 763² § 6 zd. 2 k.p.c. wyłącza zastosowanie do komornika przepisu art. 52 § 3 k.p.c.²⁵ Nie ma zatem znaczenia, czy czynności podejmowane przez komornika były czynnościami niecierpiącymi zwłoki. Sąd nie znosi również postępowania w zakresie obejmującym udział tego komornika w sprawie po złożeniu wniosku.

²⁵ Odmiennie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 776.

49. **Fakultatywność.** Uchylenie czynności komornika w trybie art. 763² § 6 k.p.c. nie jest obligatoryjne, lecz sąd ocenia, które czynności należy uchylić. Aby te okoliczności ocenić, sąd musi dysponować aktami sprawy prowadzonej przez komornika. Por. także tezę następną.

50. **Nieważność postępowania.** Prowadzenie egzekucji przez komornika podlegającego wyłączeniu *ex lege* (art. 48 k.p.c.) oznacza nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)²⁶. Fakultatywność uchylenia czynności, określona w art. 763² § 6 k.p.c. (por. tezę 49) może zatem mieć zastosowanie tylko do wyłączenia komornika na podstawie określonej w art. 49 k.p.c. Natomiast w razie wyłączenia na podstawie art. 48 k.p.c. uchylenie czynności dokonanych przez komornika jest obligatoryjne.

Należy przy tym uznać, że obligatoryjne uchylenie czynności dokonanych przez komornika dotyczy wszystkich wypadków, gdy sąd dostrzeże nieważność postępowania prowadzonego przez komornika, na skutek skargi (art. 767 k.p.c.), z urzędu (art. 759 § 2 k.p.c.), a w omawianym wypadku w razie potwierdzenia przez sąd wyłączenia komornika *ex lege* (art. 763² § 6 k.p.c.).

51. **Granice czasowe.** Wadliwe jest ograniczenie możliwości uchylenia czynności tylko do czynności dokonanych po złożeniu wniosku. Komornik wyłączony mógł bowiem już wcześniej dokonać istotnych nieprawidłowych czynności. Jeżeli zaś komornik był wyłączony *ex lege*, to nieważność dotyczy wszystkich czynności dokonanych przez komornika, niezależnie od tego, kiedy został złożony wniosek.

52. **Rodzaj czynności.** Możliwość uchylenia dotyczy każdego rodzaju czynności komornika. Nie ma zatem znaczenia czy były to czynności niecierpiące zwłoki, ani czy wywołały nieodwracalne skutki.

53. **Czynności zastępcy i asesora.** Przepis art. 763² § 6 k.p.c. nie ma zastosowania do zastępcy komornika i do asesora komorniczego.

²⁶ Odmienne M. Michalska-Marciniak, *Wyłączenie komornika sądowego [w:] W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Sopot 2013, s. 160–162 oraz R. Reiwer, *op. cit.*, s. 777.

W konsekwencji ma zastosowanie art. 52 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd zatem, wyłączając zastępcę albo asesora, znosi postępowanie w zakresie obejmującym jego udział w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki.

54. Luka w prawie. Przy wyłączeniu komornika powinna być także uregulowana kwestia chwili przekazania sprawy komornikowi wyznaczonemu przez sąd i rozliczenia kosztów – tj. powinien istnieć odpowiednik art. 773² § 4 k.p.c., stosowanego przy zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej albo art. 773¹ § 3 k.p.c., stosowanego przy zbiegu egzekucji sądowych.

Wobec luki w prawie w tym zakresie, należy przyjąć zastosowanie po wyłączeniu komornika – art. 773¹ § 3 albo 773² § 4 k.p.c. przez analogię.

VIII. Uwagi do art. 763² § 7 k.p.c.

55. Istota uregulowania. Przepis art. 767² § 7 k.p.c. odsyła w kwestiach nieuregulowanych do odpowiedniego stosowania do wyłączenia komornika przepisów o wyłączeniu sędziego, a zatem przede wszystkim do art. 48–54 k.p.c. i art. 77 § 2b u.s.p.

Należy zaś uznać, że do wyłączenia komornika nie mają zastosowania art. 386 § 5, art. 394² § 1, art. 398¹⁵ § 2 i art. 413 k.p.c. (por. także tezę 12).

56. Zbędność uregulowania. Przepis art. 763² § 7 k.p.c. jest w zasadzie zbędny, ponieważ przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o wyłączeniu sędziego zawarte w przepisach o procesie stosuje się do wyłączenia komornika odpowiednio z mocy art. 13 § 2 k.p.c.²⁷

Wyjątek dotyczy art. 77 § 2b u.s.p., ponieważ przepisy Prawa o ustroju sądów powszechnych nie mają w zasadzie zastosowania do komornika. Przepis art. 77 § 2b u.s.p. może zatem mieć zastosowanie do komornika tylko z mocy art. 763² § 7 k.p.c.

²⁷ Podobnie S. Cieślak, *op. cit.*, s. 174.

57. **Zastępca i asesor.** Ze względu na treść art. 763² § 4 k.p.c. przepisy o wyłączeniu komornika nie mają odpowiedniego zastosowania z mocy art. 763² § 7 k.p.c. do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego. Przepisy o wyłączeniu sędziego zamieszczone w ramach przepisów o procesie mają jednak odpowiednie zastosowanie do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego z mocy art. 13 § 2 k.p.c. (por. tezę 31 i tezę poprzednią).

58. **Zastosowanie art. 48 k.p.c.** Wszystkie przesłanki wyłączenia sędziego wymienione w art. 48 k.p.c.²⁸ mają odpowiednie zastosowanie do wyłączenia komornika.

W szczególności zaś, co do zasady, komornik nie może być organem postępowania, w którym egzekwowana jest jego należność (art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c.).²⁹ Komornik nie może zatem egzekwować własnej należności, tj. gdy uzyskuje własną należność w innym postępowaniu niż to, w którym powstała. Zasada ta nie ma zaś zastosowania, gdy komornik pobiera albo ściąga należności własne, a zatem uzyskuje je w postępowaniu, w którym powstały. W tym wypadku przepisy szczególne wyłączają przepisy o wyłączeniu komornika. Jeżeli bowiem nakazują ściągać albo pobierać daną należność w postępowaniu, w którym powstały, to przez organ tego postępowania. Komornik nie może również prowadzić egzekucji przeciwko sobie³⁰.

Przykładowo można jeszcze wskazać, że komornik nie może egzekwować należności swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia (art. 48 § 1 pkt 2 k.p.c.) ani osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli (art. 48 § 1 pkt 3 k.p.c.). Nie może również prowadzić egzekucji przeciwko tym osobom³¹.

²⁸ Szerzej na temat przesłanek wyłączenia sędziego określonych w art. 48 k.p.c. I. Kunicki [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, s. 235–241. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania, brakuje tu miejsca na uzasadnienie możliwości zastosowania do komornika wszystkich przyczyn wyłączenia sędziego, wymienionych w art. 48 k.p.c.

²⁹ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 769–770.

³⁰ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 770.

³¹ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 769.

59. **Zastosowanie art. 49 k.p.c.** Artykuł ten ma pełne zastosowanie do wyłączenia komornika.

60. **Zastosowanie art. 50 k.p.c.** Artykuł ten ma częściowe zastosowanie do wyłączenia komornika. Mianowicie zastosowanie art. 50 § 1 k.p.c. zostało wyłączone przez art. 763² § 1 k.p.c. w zakresie formy złożenia wniosku. Wniosku o wyłączenie komornika nie można zatem złożyć ustnie do protokołu, nawet gdy wnioskodawca jest obecny przy czynności komornika, z której jest sporządzony protokół.

Przepis art. 50 § 2 k.p.c. nie ma zastosowania, ponieważ wniosek o wyłączenie komornika może być zgłoszony w każdym stanie sprawy (por. tezę 11). W żadnej sytuacji wnioskodawca nie musi zatem uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia komornika stała się mu znana po określonej chwili³².

Przepis art. 50 § 3 k.p.c. nie ma zastosowania do komornika, ponieważ został wyłączony przez art. 763² § 5 k.p.c. Komornik, wobec którego zgłoszono wniosek o wyłączenie, może zatem także wydać postanowienie kończące postępowanie w sprawie (np. o umorzeniu postępowania egzekucyjnego) na zasadach określonych w art. 763² § 5 k.p.c.

Przepis art. 50 § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. ma zaś zastosowanie do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego, gdyż art. 763² § 5 k.p.c. nie wyłącza jego zastosowania (por. art. 763² § 4 k.p.c.). Zastępca i asesor mogą zatem dokonywać dalszych czynności w sprawie bez ograniczenia wynikającego z art. 763² § 5 k.p.c. (por. tezę 42). Nie mogą natomiast wydać orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie (art. 50 § 3 pkt 2 k.p.c.).

Jak już zaznaczono, zróżnicowanie sytuacji komornika oraz zastępcy i asesora w związku z ich wyłączeniem jest niezrozumiałe oraz niczym nieuzasadnione.

61. **Zastosowanie art. 51 k.p.c.** Przepis ten ma pełne zastosowanie do wyłączenia komornika, a zatem także komornik powinien zawiadomić sąd

³² Odmiennie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 775.

o przyczynie swego wyłączenia³³. Przepis ten dotyczy przyczyn wyłączenia określonych w art. 48 i 49 k.p.c. Zawiadomieniu podlega sąd właściwy do rozpoznania wniosku o wyłączenie komornika.

Przepis art. 51 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie do zastępcy komornika i asesora komorniczego w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

62. Zastosowanie art. 52 k.p.c. Do wyłączenia komornika nie ma zastosowania przepis § 1 *in principio* tego artykułu, dotyczący właściwości sądu, ze względu na oznaczenie właściwości w sposób szczególny w art. 763² § 1 k.p.c. Zastosowanie ma natomiast art. 52 § 1 *in fine* k.p.c., a zatem jeżeli sąd właściwy nie może wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów – o wyłączeniu komornika orzeka sąd przełożony nad sądem właściwym³⁴. Sędzia bowiem podlega wyłączeniu od rozpoznania wniosku o wyłączenie komornika na zasadach ogólnych.

Do wyłączenia komornika nie ma zastosowania art. 52 § 2 k.p.c. ze względu na szczególne uregulowanie kwestii składu sądu i rodzaju posiedzenia w art. 763² § 3 k.p.c.³⁵

O zastosowaniu art. 52 § 3 k.p.c. do wyłączenia komornika, zastępcy i asesora była mowa w tezie 48 i 53.

63. Zastosowanie art. 53¹ k.p.c. Przepis ten ma częściowe zastosowanie do wyłączenia komornika. Należy przyjąć, że ponowny wniosek o wyłączenie komornika oparty na tych samych okolicznościach podlega odrzuceniu przez sąd bez ponownego składania wyjaśnień przez komornika³⁶. Przy czym komornik po otrzymaniu takiego wniosku powinien zamiast wyjaśnień w trybie art. 763² § 1 k.p.c. podnieść okoliczność ponowienia identycznego wniosku. O odrzuceniu wniosku orzeka sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika³⁷.

Jeżeli sąd uzna, że wniosek nie jest identyczny z oddalonym poprzednio, powinien wezwać komornika do złożenia wyjaśnień i rozpoznać wniosek.

³³ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 772.

³⁴ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 777.

³⁵ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 773 i 777.

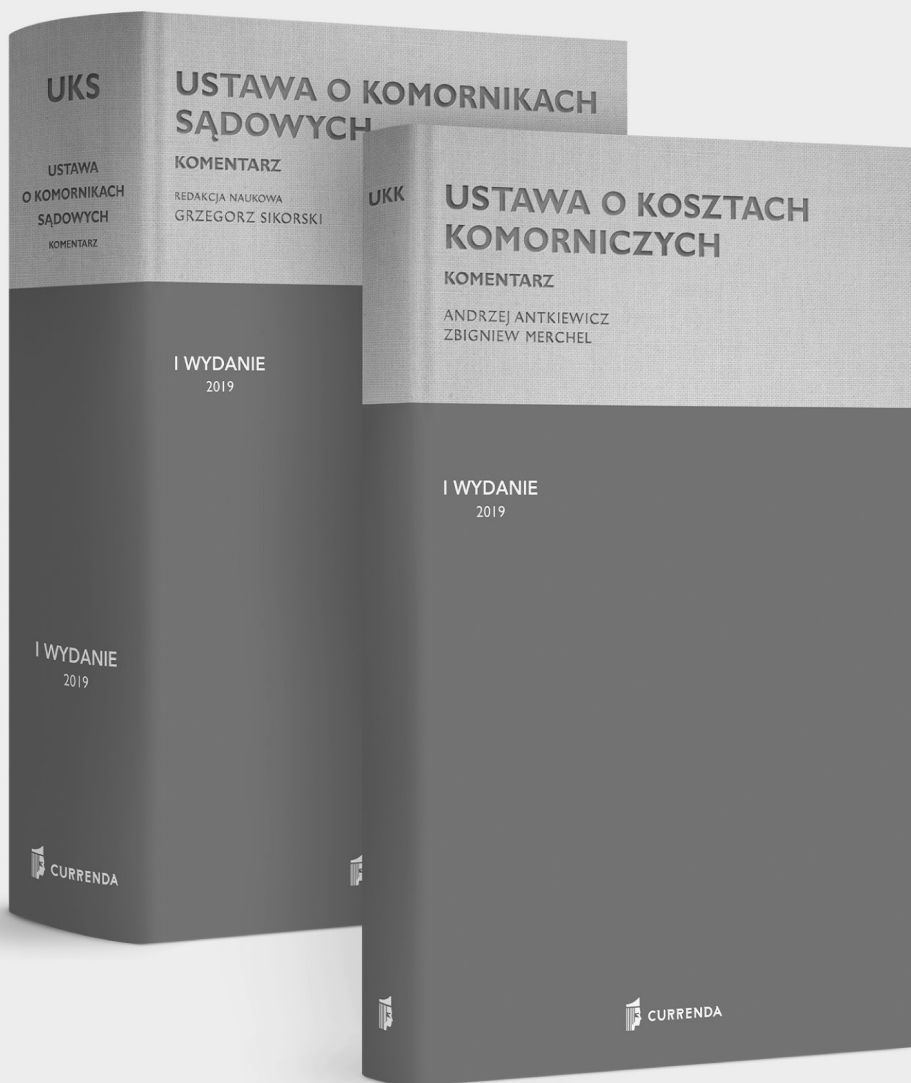
³⁶ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 778.

³⁷ Podobnie R. Reiwer, *op. cit.*, s. 778.

64. **Zastosowanie art. 54 k.p.c.** Przepis ten nie ma zastosowania do wyłączenia komornika sądowego, ponieważ odpowiednie zastosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o wyłączeniu sędziego do wyłączenia komornika uregulowano w art. 763² § 7 k.p.c., a do wyłączenia zastępcy komornika i asesora komorniczego przepisy o wyłączeniu sędziego mają zastosowanie przez art. 13 § 2 k.p.c.

Komentarze Currendy już dostępne!

Kompleksowe omówienie nowych
regulacji komorniczych

Nie zwlekaj i odwiedź
stronę Wydawnictwa Currenda

www.sklep.currenda.pl

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”

— Warszawa, 31 maja 2019 r.

W dniu 31 maja 2019 r. w Budynku Dawnej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (Auditorium Minus) odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy”. Współorganizatorami tego wydarzenia były takie instytucje, jak Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Izba Komornicza w Warszawie i Ośrodek Naukowo-Szkoleniowy przy Krajowej Radzie Komorniczej.

Konferencję otworzył prof. dr hab. Tomasz Giaro, Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Gospodarz przywitał prelegentów oraz słuchaczy i wyraził radość, że druga pod

względem wielkości sala konferencyjna kampusu została wypełniona po ostatnie miejsca. Przekonuje to o sensowności tej konferencji i potrzebie zajęcia się nowym kształtem prawa egzekucyjnego. Zwrócił również uwagę na potrzebę uwzględnienia prawa pozapaństwowego i takiego jego ukształtowania, aby mogło niejako samo się egzekwować.

Zebranych przywitała również komornik Elżbieta Adamska-Śmigrodzka, Przewodnicząca Rady Izby Komorniczej w Warszawie, która wyraziła nadzieję, że konferencja zorganizowana po pięciu miesiącach nowych zasad funkcjonowania zawodu i pozycji prawnej komornika sądowego oraz istotnych zmian w procedurze cywilnej pozwoli na owocne obrady.

Prof. dr hab. Karol Weitz, Kierownik Katedry Postępowania Cywilnego Uniwersytetu Warszawskiego, wyraził zadowolenie z tak licznie zgromadzonych gości – przedstawiciele środowiska naukowego, Ministerstwa Sprawiedliwości, komorników sądowych, przedstawiciele innych zawodów prawniczych, sędziów sądów powszechnych oraz sędziów Sądu Najwyższego, w tym Dariusza Zawistowskiego, Prezesa Sądu Najwyższego, kierującego pracami Izby Cywilnej.

Moderatorem pierwszej części konferencji został prof. dr hab. Andrzej Marciniak z Uniwersytetu Łódzkiego, Przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej.

Jako pierwszy referat pt. „Konstytucyjność zmian w postępowaniu egzekucyjnym dokonanych ustawą o komornikach sądowych” wygłosił prof. dr hab. Mariusz Jabłoński z Uniwersytetu Wrocławskiego. Badanie konstytucyjności rozwiązań prawnych zawsze obejmuje analizę przesłanek podmiotowych i przedmiotowych, a przyjęte wzorce konstytucyjne uzależnione są od tego, kto będzie chciał dochodzić swoich praw (wierzyciel, dłużnik, uczestnik, osoba trzecia, komornik, organy samorządu zawodowego). Sam wstępny projekt ustawy o komornikach sądowych z dnia 22 listopada 2016 r., który został szczegółowo zaopiniowany przez Krajową Radę Komorniczą, posłużył jedynie do przygotowania

nowego projektu ustawy z dnia 4 maja 2017 r. i rozpoczęcia właściwych prac, które doprowadziły do uchwalenia ustawy. Ponadto, w toku procesu legislacyjnego nie było zewnętrznych opinii na etapie prac Sejmu i Senatu. Jedyna opinia sporządzona została przez Biuro Prawne Senatu w dniu 13 marca 2018 r., ale obejmowała tylko zmiany literowe oraz interpunkcyjne. Zdaniem ustawodawcy, projektowane zmiany nie budziły wątpliwości, jednakże w trakcie konsultacji społecznych zgłaszano wiele uwag w zakresie konstytucyjności proponowanych rozwiązań. Trybunał Konstytucyjny podnosił, że „ustawodawca może dużo”, ale granicami swobody ustawodawcy jest art. 2 Konstytucji i Trybunał Konstytucyjny ma prawo oceniać całość przebiegu zmian legislacyjnych. Wątpliwości wzbudziło niedefinitywne określenie statusu komornika, który nie jest ani służbą, ani prowadzeniem działalności zawodowej, co może naruszać art. 2, 20, 22 i 65 Konstytucji. Na pewne aspekty w tym zakresie zwracała uwagę Rada Legislacyjna Rządowego Centrum Legislacji, jednakże Ministerstwo Sprawiedliwości nie uwzględniło tych kwestii. Istotne zastrzeżenia budziła konstytucyjność proponowanych regulacji w Kodeksie postępowania cywilnego, ale tylko niektóre zostały zmienione na etapie prac legislacyjnych. Po licznych opiniach doszło do gruntownej zmiany art. 809¹ k.p.c., jednakże jego obecne brzmienie nadal jest wątpliwe pod względem zgodności z zasadą proporcjonalności, podobnie jak art. 51 ust. 5 Konstytucji, zgodnie z którym zasady i tryb gromadzenia oraz udostępniania informacji określa ustawa, skoro duża część materii dotyczącej procedury nagrywania oraz przechowywania nagrań uregulowana jest w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 grudnia 2018 r. w sprawie zapisu obrazu i dźwięku z przebiegu czynności komornika sądowego (Dz. U. z 2018 r., poz. 2449). Budzi zastrzeżenia to, czy sama zgoda na nagrywanie, a właściwie możliwość sprzeciwienia się nagrywaniu spełnia wymóg kompletności i zupełności oraz czy jest zgodna z art. 47 Konstytucji. Więcej problemów może pojawić się na etapie wykładni przepisów oraz ich praktycznego zastosowania, ponieważ według literalnego brzmienia art. 809¹ § 5 k.p.c.,

komornik umożliwia stronom i uczestnikom postępowania zapoznanie się z zapisem obrazu i dźwięku w siedzibie kancelarii komorniczej. Prokonstytucyjna wykładnia tej regulacji zakłada, że dotyczy to wyłącznie czynności z udziałem tej strony lub uczestnika postępowania, natomiast literalne brzmienie przepisu może doprowadzić do przyjęcia wykładni, zgodnie z którą uczestnik postępowania zażąda dostępu do wszystkich nagrań w sprawie, co byłoby nie do pogodzenia z wartościami konstytucyjnymi. Zwracano także uwagę na niekonstytucyjność wprowadzonego w art. 765¹ k.p.c. nadzoru policji nad komornikiem, co jest sprzeczne z art. 10 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wątpliwe również jest to, aby nadzór był dopuszczalny w tym kształcie w świetle wynikającej z art. 2 Konstytucji zasady określoności. Chociaż samo użycie przez ustawodawcę zwrotów niedookreślonych nie jest niekonstytucyjne, to zamiana w art. 767 § 6 k.p.c. zwrotu „rażącego” na „oczywistego” może doprowadzić do odpowiedzialności komornika za błędy błahе, nieistotne, ale oczywiste. Prawidłowo zwracał uwagę na ten problem prof. Ireneusz Kunicki, jednakże Ministerstwo Sprawiedliwości nie uwzględniło tego zastrzeżenia, podając argument, że „skoro komornik pobiera opłaty, to powinien ponosić odpowiedzialność”. Choć równość nie musi oznaczać identyczności, to jednak różne traktowanie wymaga dobrego uzasadnienia, którego nie było w przypadku wprowadzenia art. 833 § 3 k.p.c. Uzasadnienie do ustawy nie wyjaśniało potrzeby zmiany art. 847 § 1 k.p.c. oraz wprowadzenia obowiązku doręczania dłużnikowi każdego protokołu zajęcia, nawet jeśli dłużnik jest obecny przy zajęciu i nie życzy sobie doręczenia protokołu. Z punktu widzenia wierzyciela, poważne wątpliwości w świetle art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji budzi brzmienie art. 845 § 2 k.p.c., albowiem elementem prawa do sądu jest prawo do skutecznego wyegzekwowania orzeczenia. Muszą zatem istnieć realne instrumenty pozwalające organowi egzekucyjnemu na działanie w celu realizacji orzeczenia, zaś ustawodawca musi brać pod uwagę wszystkie wartości, a nie tylko niektóre.

Kolejnym prelegentem był dr hab. Piotr Ryłski z Uniwersytetu Warszawskiego, którego wystąpienie dotyczyło wniosków wierzyciela złożonych

w celu szykany dłużnika. Wskazano na błąd ustawodawcy w zakresie niestarannej redakcji przepisów, ponieważ wierzyciel może złożyć do komornika wnioski „w celu szykanowania” dłużnika, a nie jego „szykany”. Dodane z dniem 1 stycznia 2019 r. paragrafy 2 i 3 do art. 801 k.p.c. miały przeciwdziałać nadużyciom uprawnień procesowych wierzycieli. Należy jednak zwrócić uwagę, że już od dnia 3 maja 2012 r. na podstawie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ dodano do art. 3 k.p.c. obowiązek stron dokonywania czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami. Przepis ten, znajdujący się w przepisach ogólnych, odnosi się do każdego postępowania uregulowanego w Kodeksie, w tym postępowania egzekucyjnego. W doktrynie podnoszono, że dokonywanie czynności procesowych zgodnie z dobrymi obyczajami nie pozwala na nadużywanie uprawnień procesowych, rozumianych jako działanie głównie lub wyłącznie w celu szykanowania drugiej strony. Wprowadzony art. 801 § 2 i 3 k.p.c. stanowi więc swego rodzaju *superfluum* do art. 3 k.p.c. Przepisy te dotyczą nadużycia przez wierzyciela prawa do egzekucji, czyli podejmowania przez niego czynności zgodnych z prawem, ale niesłużących realizacji jego uprawnień podmiotowych. Jako przykład takich zachowań wskazywano złożenie wniosku o egzekucję dobrowolnie płaconych alimentów, przy czym, w ocenie prof. A. Marciniaka, postępowanie takie jest po prostu bezprawne. Innym przykładem może być złożenie wniosku o wyjawienie majątku lub złożenie wykazu w celu innym niż uzyskanie zaspokojenia roszczenia, czy też kierowanie egzekucji do wielu składników, choć jeden wystarczy do wyegzekwowania należności. Ustawodawca, widząc problem nadużywania uprawnień stron w postępowaniu cywilnym, starał się przeciwdziałać temu zjawisku, wprowadzając art. 3 k.p.c. czy też działając poprzez normy prawne wynikające z art. 103 § 1 k.p.c., a w postępowaniu egzekucyjnym z art. 49 ust. 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, art. 799 k.p.c., art. 845 § 3 k.p.c. oraz art. 946 § 3 k.p.c. Na konieczność

¹ Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381.

postępowania zgodnie z dobrymi obyczajami w postępowaniu cywilnym zwracał uwagę również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 grudnia 2013 r.² Wprowadzenie art. 801 § 2 i 3 k.p.c. nie zmienia obowiązków stron wynikających z art. 3 k.p.c., ale wyposaża komornika w wynikający wprost z przepisu instrument do oddalenia wniosków wierzyciela, które nie zmierzają do realizacji uprawnień podmiotowych. Nie dotyczy to wniosku o wszczęcie egzekucji, ale wniosków składanych w toku postępowania. Zamieszczenie tej regulacji w art. 801 k.p.c. wskazuje, że chodzi o wnioski zmierzające do ustalenia składników majątkowych. Problemатyczna wydaje się ocena, czy oddalony może zostać wniosek o ustalenie składników majątku dłużnika, który objęty jest działaniem komornika z urzędu. Chodzi tu o wnioski wierzyciela o dokonanie przez komornika zapytań w trybie art. 761 § 1¹ pkt 1–6 k.p.c., wezwanie dłużnika do złożenia wykazu majątku (art. 801 § 1 pkt 2 k.p.c.) lub nałożenie grzywny za niezłożenie wykazu (art. 801¹ § 2 k.p.c.), czy o przymusowe doprowadzenie dłużnika (art. 801¹ § 3 k.p.c.). Wydaje się, że jeżeli wnioski takie zmierzają wyłącznie do szykanowania dłużnika, to komornik uprawniony jest do ich oddalenia. Ponadto należy wskazać, że przesłanki z art. 801 § 2 i 3 k.p.c. są od siebie niezależne i nie wyznaczają żadnej kolejności postępowania. Komornik nie musi wzywać wierzyciela do uzasadnienia wniosku, ponieważ w przypadku gdy oceni, że wniosek nie przyczyni się do zapewnienia prawidłowego toku egzekucji, a zachodzą jednocześnie uzasadnione podstawy do przyjęcia, że został on złożony wyłącznie w celu szykanowania dłużnika, komornik może natychmiast oddalić wniosek. Natomiast zobowiązanie wierzyciela do uzasadnienia wniosku pod rygorem obciążenia wierzyciela kosztem bezskutecznych czynności podjętych na skutek złożonego wniosku – niezależnie od wyniku sprawy – należy uznać za nieefektywne, albowiem przepisy regulujące obciążanie stron egzekucji kosztami postępowania nie pozwalają na zastosowanie takiej sankcji.

² Uchwała SN z dnia 11 grudnia 2013 r., III CZP 78/13, OSNC 2014/9/87.

Ostatni wykład w pierwszej części konferencji – pt. „Nowy kształt postępowania ze skargi na czynności komornika” – wygłosił prof. UŁ dr hab. Robert Kulski z Uniwersytetu Łódzkiego. Na wstępie prelegent omówił formę i treść skargi oraz przypomniał, że skarga przysługuje także na czynności nieegzekucyjne (art. 3 ustawy o komornikach). Od dnia 1 stycznia 2019 r. działa urzędowy formularz skargi, który ma charakter fakultatywny i jest rozwiązaniem zależnym od woli stron, wprowadzonym dla uniknięcia braków formalnych skarg. Nałożono również na komornika obowiązek doręczenia formularza skargi. Komornik doręcza urzędowy formularz skargi dłużnikowi przy pierwszej czynności egzekucyjnej oraz stronom i uczestnikom obecnym podczas czynności dokonywanej poza kancelarią, chyba że czynność ta podlega zaskarżeniu skargą w formie ustnej. Ponadto art. 763¹ wprowadził obowiązek pouczenia przez komornika stron i uczestników postępowania występujących w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o sposobie i terminie zaskarżenia czynności. Jeżeli osoby te nie są obecne, pouczenie następuje wraz z zawiadomieniem o dokonaniu czynności. Wprowadzenie urzędowego formularza skargi ocenić należy pozytywnie, bowiem może to przyczynić się do zmniejszenia liczby skarg obarczonych brakami formalnymi. Budzi jednak wątpliwość nałożenie na komornika obowiązku doręczenia formularza skargi nawet wówczas, gdy strona o to nie wnosi. Wydaje się, że może to doprowadzić do złożenia skargi przez stronę, która nie zrobiłaby tego, gdyby nie otrzymała formularza. Za wystarczające można by uznać wprowadzenie formularza skargi i zobowiązanie sądów oraz komorników do udostępniania go zainteresowanym w siedzibie sądu i kancelarii komorniczej oraz ewentualnie na stronie internetowej. Nowością jest również rozpatrywanie skarg przez sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika. Ułatwi to zdecydowanie ustalenie sądu właściwego do rozpoznania skargi oraz przyspieszy cały proces. Natomiast nowelizacja przepisów wprowadziła także zmiany, które budzą poważne wątpliwości. Zgodnie z art. 767 § 6 k.p.c., w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika, sąd, uwzględniając

skargę, stosownie do okoliczności może obciążyć komornika kosztami postępowania wywołanego skargą. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie stronom oraz komornikowi. Wprowadzona została w ten sposób odpowiedzialność komornika za wynik sprawy, co jest rozwiązaniem niespotykanym dotychczas w postępowaniu cywilnym. Regulacja ta budzi wątpliwość, ponieważ nie ma w tym przypadku znaczenia istotność naruszenia prawa, wystarczy, że jest ono oczywiste. W takiej sytuacji, w zasadzie każde uwzględnienie skargi może pociągnąć za sobą obciążenie komornika kosztami. Zmiana ta wywołuje poważne zastrzeżenia, tym bardziej że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 stycznia 2004 r.³ uznał za niezgodne z Konstytucją posłużenie się przez ustawodawcę w art. 505⁹ k.p.c. terminem „rażące” jako nieprzewidywalnym, niepewnym i nieostrym. Zmiana ta może również powodować „paraliż czynności”, ponieważ komornicy będą bać się podejmować jakiegokolwiek działania egzekucyjne. Pojawia się również wątpliwość solidarnej odpowiedzialności komornika ze Skarbem Państwa oraz charakteru nałożenia na komornika obowiązku zwrotu kosztów. Nie jest jasne, czy zwrot ten będzie mógł zostać pokryty z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej komornika oraz czy solidarną odpowiedzialność z komornikiem za te koszty ponosić będzie Skarb Państwa. Powyższych zastrzeżeń nie zmniejsza przyznanie komornikowi prawa wniesienia zażalenia na postanowienie sądu obciążającego komornika kosztami postępowania.

Druga część konferencji, której moderatorem był prof. dr hab. Karol Weitz z Uniwersytetu Warszawskiego, rozpoczęła się wystąpieniem dr. hab. Tadeusza Zembrzuskiego z Uniwersytetu Warszawskiego. Prelegent poruszył temat zarządzeń sądu z urzędu w kontekście odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i Skarbu Państwa. W europejskiej kulturze prawnej pozycja komornika w postępowaniu egzekucyjnym jest centralna. Nowa ustawa ma na celu zwiększenie kontroli nad komornikami poprzez wprowadzenie wielopoziomowego nadzoru administracyjnego i zwiększenie nadzoru judykacyjnego – zmiany dotyczą głównie zarządzeń sądu

³ Wyrok TK z dnia 13 stycznia 2004 r., SK 10/03, OTK-A 2004/1/2.

wydawanych komornikowi z urzędu. Zgodnie ze znowelizowanym brzmieniem art. 759 § 2 k.p.c., sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika. Ponadto w art. 759 § 3 k.p.c. przewidziano, że sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń, o których mowa w § 2. Na przestrzeni lat rola zarządzeń wydawanych przez sąd komornikowi, będących w istocie postanowieniami tego sądu, znacząco rosła. Postanowienia sądu mogą mieć charakter prewencyjny, czyli zapobiegać naruszeniom prawa i minimalizować ryzyko błędów komornika, oraz represyjny, zmierzający do usuwania spostrzeżonych uchybień komornika. Sąd obecnie otrzymał nie tylko możliwość wydawania zarządzeń, ale także instrument pozwalający na weryfikację wykonania tych zarządzeń. W doktrynie już wcześniej przyjmowano, że skoro „sąd może” wydawać zarządzenia, to w przypadku dostrzeżenia uchybień „musi to zrobić”. W związku z powyższym, niekiedy uważa się, że nie zaszła żadna zmiana w tym przepisie, a jedynie doszło do doprecyzowania powinności sądu. Zdaniem prelegenta, każdą zmianę w przepisie prawa dokonaną przez racjonalnego ustawodawcę należy traktować jako przemyślaną. A zatem modyfikacja brzmienia art. 759 § 2 k.p.c. wprowadziła stanowiący obowiązek działania sądu. Sens instytucji pozostał ten sam, ale z „prawa sądu” powstał „obowiązek działania”, co oznacza, że jeżeli doszło do naruszeń, a sąd nie wydał stosownych zarządzeń, bez względu na to, czy dostrzegł uchybienia, czy nie, mamy do czynienia z bezprawnością działania sądu skutkującą odpowiedzialnością Skarbu Państwa. Sąd wydający postanowienie zawierające zarządzenia z urzędu musi przesłać odpis postanowienia prezesowi sądu, który w ramach nadzoru administracyjnego ma obowiązek sprawdzić, czy zarządzenia te są wykonywane, pod rygorem pociągnięcia go do odpowiedzialności służbowej⁴. Wprowadzone rozwiązania stanowią więc głęboką ingerencję sądu w postępowanie

⁴ Art. 27 § 7 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 23, 3, 5, 106 i 138), który wejdzie w życie 1 stycznia 2020 r.

egzekucyjne oraz prowadzą do deprecjacji instytucji skargi na czynności komornika. Obecnie skarga na czynności komornika będzie musiała być rozpoznana przez sąd, bez względu na to, w jakim terminie zostanie złożona i czy zostanie opłacona, ponieważ sąd i tak ma obowiązek sprawdzić, czy w postępowaniu nie doszło do uchybień. Przypomnieć należy zatem, że jeszcze przed wojną ostrzegano przed „runięciem systemu skargowego”, zaś dzisiaj ostrzeżenie to wydaje się bardzo aktualne. Skoro odpowiedzialność komornika jest deliktowa i oderwana od jego winy, a zarazem solidarna ze Skarbem Państwa, to należy rozważyć wpływ powyższych zmian na tę odpowiedzialność. Komornik jest funkcjonariuszem publicznym, organem władzy, poddanym dużemu nadzorowi prezesa sądu, natomiast warunkami odpowiedzialności są jego samodzielność i niezależność. Ustawodawca w art. 36 ustawy o komornikach sądowych wprowadził regres komornika wobec Skarbu Państwa w przypadku poniesienia odpowiedzialności za stosowanie się do zarządzeń sądu. Głównym adresatem roszczeń jest nadal komornik, ale w przypadku poniesienia tej odpowiedzialności przysługuje mu roszczenie regresowe do Skarbu Państwa. Można więc postawić tezę, że każde uchybienie komornika, którego sąd nie dostrzeże i nie usunie jego skutków, jest także uchybieniem samego sądu. W określonej sytuacji zatem, kiedy sąd nie wywiązał się ze swojego stanowczego obowiązku działania, bez względu na winę i wiedzę sędziego, to Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność. Wprawdzie nie ma w ustawie wprost wyrażonego regresu w przypadku zaniechania wydania zarządzeń, jednak należy uznać, że wykładnia celowościowa przemawia za przyjęciem takiej odpowiedzialności. Należy wskazać, że model nadzoru judykacyjnego nad komornikiem został oderwany od pierwotnej konstrukcji. Przy założeniu, że zasada dyspozycyjności w postępowaniu cywilnym jest „nienaruszalną świętością”, zmiany te należy ocenić krytycznie.

Kolejny referat pt. „Złożenie przez dłużnika wykazu majątku komornikowi sądowemu” wygłosiła dr Agnieszka Laskowska-Hulisz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wprowadzone w 2016 r. zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego w zakresie instytucji poszukiwania majątku

i składania wykazu majątku przez dłużnika wzbudziły wiele wątpliwości interpretacyjnych. Ustawodawca, próbując poradzić sobie z licznymi zastrzeżeniami, przygotował kolejne regulacje, które weszły w życie dnia 1 stycznia 2019 r. Jednoznacznie określono, co jest poszukiwaniem majątku, a także zrezygnowano ze złożenia przyrzeczenia oraz aresztu. Obecnie, jeżeli wierzyciel we wniosku o wszczęcie egzekucji nie wskazuje majątku lub wskazany przez niego majątek nie pozwala na prowadzenie skutecznej egzekucji, komornik poszukuje informacji na temat stanu majątkowego dłużnika w innych postępowaniach prowadzonych z jego udziałem, z możliwością zweryfikowania aktualności tych informacji poprzez wezwanie dłużnika do złożenia wyjaśnień. Następnie komornik przeszukuje bazy danych, do których posiada dostęp elektroniczny. Zdaniem prelegentki, dopiero wówczas komornik wzywa dłużnika do złożenia wykazu majątku, uprzedzając go o odpowiedzialności karnej i pouczając, że w przypadku niezłożenia wykazu, wierzyciel będzie mógł zlecić poszukiwanie majątku dłużnika za wynagrodzeniem. Dłużnikowi przesyłany jest formularz do wypełnienia, tak aby oczekiwane przez organ egzekucyjny informacje mogły zostać wskazane przez niego. Koniecznie należy zastrzec termin do złożenia tego wykazu, po upływie którego nałożona zostanie na dłużnika grzywna. Dłużnikowi przysługuje prawo wyboru formy złożenia wykazu (ustna lub pisemna). Niedopuszczalne jest narzucenie przez komornika formy złożenia wykazu, w szczególności wezwanie dłużnika do osobistego stawiennictwa w kancelarii. Wykazu majątku nie może złożyć pełnomocnik, albowiem jest to czynność osobista. Złożenie wykazu przez pełnomocnika prowadziłoby do braku odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń, z uwagi na brak umyślności. Obecnie istnieje możliwość odebrania informacji o wszystkich składnikach majątku, nie tylko tych niezbędnych do prowadzenia egzekucji. Natomiast wątpliwe wydaje się pytanie dłużnika przy składaniu wykazu majątku o czynności dokonane w ciągu ostatnich 5 lat, ponieważ jest to zastrzeżone wyłącznie dla sądu. Żądać ani

odbierać wykazu majątku nie może aplikant komorniczy, zaś asesor tylko wówczas, kiedy ma do tego upoważnienie. W przypadku złożenia wykazu niezgodnego z prawdą, dłużnik może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej z art. 233 k.k. Jeżeli natomiast dłużnik niełoży wykazu lub odmówi odpowiedzi na pytania komornika, może zostać ukarany przez komornika grzywną. Zgodnie z art. 163 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., grzywna ta może wynieść do 3000 zł. Można również rozważyć odpowiedzialność karną z art. 300 k.k., z uwagi na ukrywanie majątku podlegającego egzekucji. Ponadto, skutkiem niezłożenia wykazu może być zlecenie poszukiwania majątku dłużnika przez komornika za wynagrodzeniem. Nie musi jednak dojść do nałożenia grzywny oraz złożenia wniosku o przymusowe doprowadzenie dłużnika, albowiem już samo niezłożenie wykazu uzasadnia poszukiwanie majątku dłużnika za wynagrodzeniem. Zdaniem prelegentki, nie jest dopuszczalne jednocześnie prowadzenie sądowego i komorniczego wyjawienia majątku.

Profesor UŁ dr hab. Józef Jagieła z Uniwersytetu Łódzkiego przedstawił nowe zasady egzekucyjnego zajęcia ruchomości. W pierwszej kolejności wskazał, że obecnie podmiotem dokonującym zajęcia ruchomości powinien być komornik sądowy. Teoretycznie przepisy art. 138 ust. 3 pkt 3 ustawy o komornikach sądowych pozwalają na zlecenie asesorowi zajęcia ruchomości poza siedzibą kancelarii, jednak bez możliwości dokonania ich oszacowania, co czyni to uprawnienie pustym. Oszacowania nie może dokonać komornik w terminie późniejszym, bowiem asesor nie ma prawa zająć ruchomości, kiedy nie może ustalić, czy ich wartość nie jest większa niż 25 000 zł (art. 853 § 4 k.p.c.), czy też ruchomości określonych w art. 829 pkt 1 k.p.c., gdy „są to przedmioty, których wartość znacznie przekracza przeciętną wartość nowych przedmiotów danego rodzaju”, albowiem wymaga to ich oszacowania. Następnie wskazano, że zmiana w art. 845 § 1 k.p.c., zgodnie z którą nie podlegają zajęciu ruchomości, jeżeli z ujawnionych w sprawie okoliczności wynika, że nie stanowią one własności dłużnika, jest bezprzedmiotowa. Już w 2017 r. Sąd Najwyższy w wyroku

z dnia 25 kwietnia 2017 r.⁵ stwierdził, że zajęciu podlegają nie tylko ruchomości pozostające we władaniu dłużnika, ale także te będące jego własnością. Wystarczą zatem same okoliczności, aby odstąpić od zajęcia, i nie wymaga się udowodnienia, że rzecz nie jest własnością dłużnika. Dopiero po dokonaniu zajęcia, aby komornik mógł umorzyć egzekucję w niezbędnym zakresie, należy przedstawić dowód na piśmie. Jednakże nie umarza się egzekucji, jeśli sam dłużnik dokonał zbycia ruchomości na rzecz osoby trzeciej, bez względu na to, kiedy to zbycie nastąpiło. Wydaje się, że mimo braku tożsamej przesłanki przy zajęciu, komornik nie powinien zajmować rzeczy, co do której przedłożono niebudzący wątpliwości dokument na piśmie, że nie stanowi ona własności dłużnika, chyba że z dokumentu tego jasno wynika, iż zbycia dokonał dłużnik. Wprowadzony art. 845 § 2³ k.p.c. pozwala na zajęcie ruchomości wchodzących w skład majątku wspólnego, bez możliwości podjęcia kolejnych czynności przed nadaniem klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi, jednakże nie przewidziano drogi złożenia przez małżonka sprzeciwu, jak w przypadku egzekucji z nieruchomości. Pozostaje jedynie oczekiwać pół roku na umorzenie egzekucji z ruchomości z urzędu, na podstawie art. 824 par. 1 pkt 4 k.p.c., ponieważ nie ma innej drogi jej wcześniejszego zwolnienia, choć rozważenia wymagałaby możliwość złożenia powództwa z art. 841 k.p.c. Z pewnością natomiast nie będzie zasadna skarga na czynności komornika, ponieważ zajęcie takiej ruchomości jest zgodne z prawem. Nowością jest obowiązek nagrywania zajęcia ruchomości wynikający z art. 809¹ § 1 pkt 2 k.p.c., zgodnie z którym nagrywać powinno się od początku czynności aż do momentu sprzeciwu. Wykładnia celowościowa przemawia za pouczeniem wszystkich obecnych o tym, że komornik przystąpi do nagrywania, jeśli nie zostanie wniesiony sprzeciw. Ponadto, sprzeciw wnieść można tylko w miejscu zamieszkania dłużnika lub osoby trzeciej, i mogą to zrobić tylko te osoby. Należałoby jednak wskazać, iż wykładnia celowościowa przemawia za przyznaniem uprawnienia do złożenia sprzeciwu także wierzycielowi obecnemu przy czynności.

⁵ Wyrok SN z dnia 25 kwietnia 2017 r., V CSK 364/16, niepubl.

Trzecią część konferencji, moderowaną przez prof. UW dr hab. Andrzeja Grzegorza Harlę z Uniwersytetu Warszawskiego, rozpoczęło wystąpienie prof. US dr hab. Kingi Flagi-Gieruszyńskiej z Uniwersytetu Szczecińskiego, która wygłosiła referat pt. „Dozór zajętych ruchomości w świetle znowelizowanego art. 855 k.p.c.”. Zgodnie z art. 855 k.p.c., zajęte ruchomości komornik pozostawia pod dozorem osoby, u której je zajął. Jedyne z ważnych przyczyn komornik może, w każdym stanie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie. Wprowadzono w ten sposób zasadę nieodbierania dozoru dłużnikowi. Dodatkowo, zmiana w przywołanym przepisie słowa „jednakże” na „jedyne” ma podkreślić wyjątkowość sytuacji odebrania dłużnikowi dozoru zajętych ruchomości. Wyjątkowość ta odnosi się do każdego etapu egzekucji, począwszy od zajęcia aż do momentu licytacji. Omawiane regulacje dotyczą wyłącznych kompetencji komornika, albowiem aplikant w ogóle nie może dokonać zajęcia, zaś asesor może to zrobić, ale nie ma mocy odebrać dozoru. Wprowadzono ponadto obligatoryjne nagrywanie wykonania postanowienia o odebraniu dozoru. Ustawodawca, jako przesłankę wydania takiego postanowienia, ustanowił „ważne przyczyny”, a zatem takie okoliczności, które rodzą obawę udaremnienia lub utrudnienia egzekucji. Mogą one być obiektywne (brak warunków przechowania ruchomości, sprzeciw) oraz subiektywne (zachowanie dłużnika). W ocenie Sądu Apelacyjnego w Łodzi⁶ może to być również zachowanie dłużnika w innych postępowaniach. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1976 r.⁷, obowiązkiem komornika jest zapewnienie właściwego dozoru. Dodatkowo, podejmując decyzję o odebraniu dozoru dłużnikowi, należy brać pod uwagę koszty dozoru liczone do prawomocnego przybicia. Odebranie dozoru następuje z mocy postanowienia wraz z uzasadnieniem, zaś pozostawienie dozoru odnotowuje się w protokole zajęcia i nie wymaga to uzasadnienia. Komornik, wydając postanowienie o odebraniu dozoru, przesyła sądowi odpis tego

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 9 grudnia 2015 r., I ACa 818/15, Lex nr 1971142

⁷ Postanowienie SN z dnia 13 sierpnia 1976 r., IV PZ 32/76, OSNC 1977/3/57.

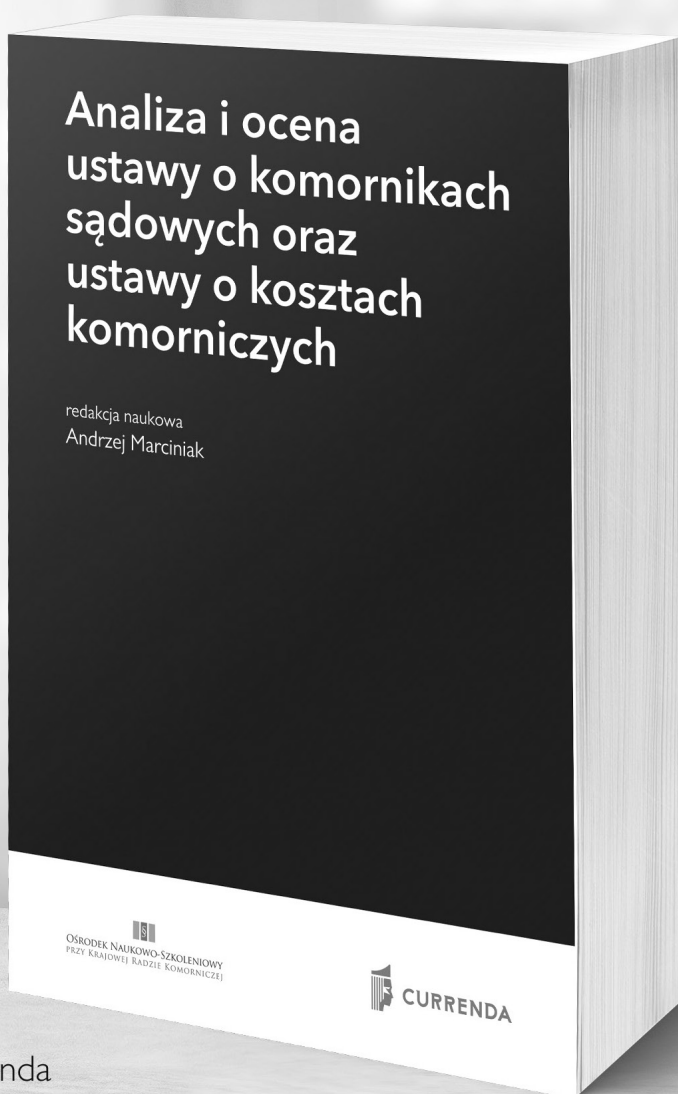
postanowienia wraz z uzasadnieniem i nagraniem. Sąd bada legalność odebrania dozoru i może obciążyć komornika kosztami związanymi z dokonaniem nieuzasadnionej czynności. Niedopuszczalne jest natomiast dochodzenie tych należności w procesie. Tylko wyjątkowo komornik może zabrać pod swój dozór drobne ruchomości i przechowywać je w kancelarii. Oznacza to wyłącznie przechowywanie w pomieszczeniach biurowych kancelarii, a nie np. w piwnicy czy w garażu, i powinno to mieć raczej charakter wyjątkowy i pośredni (przed niezwłocznym przekazaniem ruchomości do depozytu, instytucji itp.).

Jako ostatnia referat pt. „Charakter prawny zastrzeżenia do oszacowania wartości ruchomości przez komornika sądowego” wygłosiła dr Joanna Derlatka z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Zasadą wynikającą z art. 853 § 1 k.p.c. jest dokonanie przez komornika oszacowania ruchomości przy ich zajęciu i wpisanie ich do protokołu. Zastrzeżenia mogą zostać zgłoszone do protokołu, a gdyby nie było to możliwe – w terminie 3 dni od dnia doręczenia odpisu protokołu zajęcia. Wniesienie zastrzeżeń skutkuje wpisaniem ich do protokołu oraz obligatoryjnym wyznaczeniem biegłego. Zastrzeżenia przysługują jedynie w przypadku dokonania oszacowania przez samego komornika, zaś w sytuacji wyznaczenia biegłego i dokonania oszacowania przez komornika, ale na podstawie opinii biegłego, przysługuje skarga. Komornik powinien pouczyć przy zajęciu o możliwości wniesienia zastrzeżeń (art. 853 § 3 k.p.c.). Należy w tym miejscu podkreślić, iż zastrzeżenie jest innym środkiem niż skarga. Po bardzo szczegółowej analizie prawnej prelegentka uznała, że zastrzeżenia nie są środkiem zaskarżenia, ale środkiem prawnym, czyli czynnością zmierzającą do poprawy sytuacji prawnej strony. Celem ich wprowadzenia było zapewnienie stronom odformalizowanego środka obrony i przyspieszenie tego etapu egzekucji. Jest to zinstytucjonalizowany środek obrony formalnej.

Wszystko, co powinieneś wiedzieć o nowych ustawach!

redakcja naukowa

Andrzej Marciniak

Nie zwlekaj i odwiedź
stronę Wydawnictwa Currenda

www.sklep.currenda.pl

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 8/2019

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 69 zł